

BÁBAKALÁCS FÜZETEK – 16.

BAGLYAS-KŐ VÁR TERMÉSZETVÉDELMI LÁTOGATÓKÖZPONT

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEI

TERMÉSZETVÉDELMI, TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A terület természeti értéként történő számbavétele és megóvása ügyében az első dokumentumok 1925-ben keletkeztek. A Kárpát Egyesület Salgótarjáni Osztálya ekkor kezdeményezte a baglyas-kői vár romjainak műemlékké nyilvánítását. A Műemlékek Országos Bizottsága választásban javasolta, hogy kérvényüket a természetvédelmi bizottsághoz nyújtsák be, mivel „Baglyas várának fennmaradt romjait természetvédelmi úton lehetne hatályosan megvédelmezni”.

A Földművelésügyi Minisztérium iratai szerint még ebben az évben helyszíni bejárást tartottak „Baglyas várromjának védelme tárgyában”. Sajnos a védettség megállapításával kapcsolatban sem a törzskönyvekben, sem egyéb formában 1975-ig nem található értékelhető forrás. A védettség szempontjából első érdemi döntést a Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 127/1975. (X. 25.) számú határozata jelenti.

A határozat természetvédelmi értéként nyilvánítja védetté Salgótarján városban „a 646/3 hrsz. alatt lévő Baglyas-Bazalttömböt és növényzetét”. Megállapítja, hogy „a terület a Salgótarjáni Városi Tanács VB kezelésében van. Területe 5384 m², földtani-geológiai értéket képvisel”. A természetvédelmi törzskönyvi szám: 11/19/TT/75. A terület természetvédelmi kezelését 1989-ig a Nógrád Megyei Tanács V. B. Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Osztálya megbízásából a homokterenyeyi Zagyvavölgye Mgtasz. végezte.

Dr. Förster Kálmán

Salgótarján első polgármestere (Szepesolaszi, 1885. július 29. – Zirc, 1971. szeptember 24.)

Iskoláit Szepesolasziban, Iglón kezdte, a lőcsei gimnáziumban érettségizett. Kassa, Eperjes, majd az egyetemi évek befejezésekor Budapest volt tanulmányainak utolsó állomása.

1910-ben – az egyetemi vizsgák letételét követően – lett Poprád polgármestere. Huszonhárom évesen az akkori Magyarország legfiatalabb tisztségviselőjeként kezdte közigazgatási pályafutását. 1918-ig, az I. világháború befejezéséig látta el itt hivatali munkáját. 1919 végétől 1921-ig Újpest helyettesítő polgármestereként dolgozott. Ezt követően kapta közigazgatási, szakmai feladatul, hogy készítse elő Salgótarján városának alakulását. Tapasztalatát jól kamatoztatta, munkája eredménye lett a városi közigazgatás zavartalan létrejötte. Munkája elismerése is szerepet játszott abban, hogy egyedüli pályázóként, ő lett Salgótarján első polgármestere. Ezt a címet 1922–1944 között megőrizte, feladatát sok szakmai sikerrel látta el. Mint Salgótarján polgármestere, a Magyarországi Kárpát Egyesület Salgótarjáni Osztályának elnöke lett, s vezetése alatt épült fel a Salgó-menedékház.

Nyugdíjazását követően Bodajkra költözött. 1967-ben járt utoljára Salgótarjánban, s dicsőreően szólt a városközpont akkor már látható átalakításáról.

Baglyas-kő tavasszal (Ny. L.)

Baglyas-kő télen (J. M.)

A védett természeti területet jelző tábla (B. A.)

Kővár, 1930-as évek

A látogatóközpont épülete (B. A.)

A Magyarországi Kárpát Egyesület országos jelvénye és Salgótarjáni Osztályának címere

Ebben az időszakban hatósági és információs tábla, valamint pihenőhelyek készültek, és parkosítási munkák kerültek elvégzésre.

Az állami és önkormányzati tulajdon rendezése során 1993-ban a Nógrád Megyei Vagyonátadó Bizottság döntése alapján a kezelői jog a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságához került. 1994-ben a nem védett, de kapcsolódó önkormányzati területekből 2,5 ha-t adtak át az Igazgatóságnak. Az átadási dokumentációban az alábbi feltételeket fogalmazták meg: oktatási, nevelési, bemutatási funkció biztosítása. 2001-ben a Környezetvédelmi Minisztérium támogatásával elkészültek a természetvédelmi látogatóközpont kiviteli tervei, megtörtént a védett terület tájrendezése; továbbá a balesetveszély megszüntetését és a védett értékek bemutatását szolgáló információs táblák kerültek kihelyezésre. Az igazgatóság több sikertelen pályázatát végül 2008-ban Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program keretében siker koronázta. Ennek keretében 2010-re elkészült a Baglyas-kő Vár Természetvédelmi Látogatóközpont, a védett természeti terület értékének megóvása érdekében pedig a terület bekerítették.

A bemutatóhelyek fejlesztése folyamatosan történik: az igazgatóság sétautakat alakít ki, információs táblák kerülnek kihelyezésre, illetve megkezdte a Kárpát-medence fásszárú növényeit bemutató növénykert kialakítását.

BAGLYAS-KŐ FEKVÉSE ÉS HELYZETE

A gyakran Kővárnak is nevezett, 301 m magas Baglyas-kő egy magányosan, környezete fölé meglehetősen meredek falakkal kiemelkedő, bazaltos kőzetanyagból felépülő látványos kétágú sziklakibukkanás, amely Salgótarján nyugat-északnyugati részén, a Karancsalja felé vezető műút mentén található. Nem véletlenül viseli a Kővár nevet is, vélhetően a XIII. század közepén egy aprócska vár is épült rá, amely azonban mára már teljesen elpusztult, csak nyomai maradtak meg.

Tájföldrajzi szempontból Baglyas-kő a Dobroda és a Ménes-patakok által közrefo-

gott, az Ipoly völgyétől a Tarján-patak völgyéig húzódó Litke–Etesi-domság nevű kistáj része (1. ábra). Az üledékekből, főleg slírből (azaz finom szemcséjű összecementált kőzetlisztből) és homokkőből felépülő alacsony dombvidék felszínét a szerkezeti mozgások során összetört, aszimmetrikusan kibillent dombhátak alkotják, amelyeket fiatal, erősen bevágódó eróziós és lankásabb, aktív vízfolyás nélküli, jellegzetesen tál alakú ún. derázis völgyek sűrű hálózata tagol. A kistáj keleti peremén a lealacsonyodó dombok egyikét koronázza meg a látványos bazaltszikla-együttes.

1. ábra. A Baglyas-kő a Litke–Etesi-domság keleti részén helyezkedik el

Baglyas-kő barlangjának előtere (B. Cs.)

A Baglyas-kő sziklatömbje (B. A.)

A KISTÁJ FELSZÍNE

A tájak arculatára erősen rányomja a bélyegét a kőzettani felépítés. Ez igen jól látható a Baglyas-kő és környéke esetében is. A kőzetek ugyanis kémiai összetételük, vízáteresztő képességük, összeceментálódásuk foka stb. alapján igen különböző mértékben képesek ellenállni a lepusztító erőknek, így a különböző kőzetek uralta területeket sajátos, jól elkülönülő formakincs jellemzi.

A kőzettani és leginkább az összetörzettségben megnyilvánuló szerkezeti adottságok mellett a formák létrehozásában a természetföldrajzban „külső erőknek” nevezett természeti jelenségek hatása, azaz a víz, a szél, a jég munkája is fontos szerepet játszik. Ezek a hatások – a gravitáció eredményezte tömegmozgásokkal párosulva – folyamatosan pusztítják a felszínt, a letarolt kőzetanyagot tovább szállítják, majd máshol üledékként felhalmozzák.

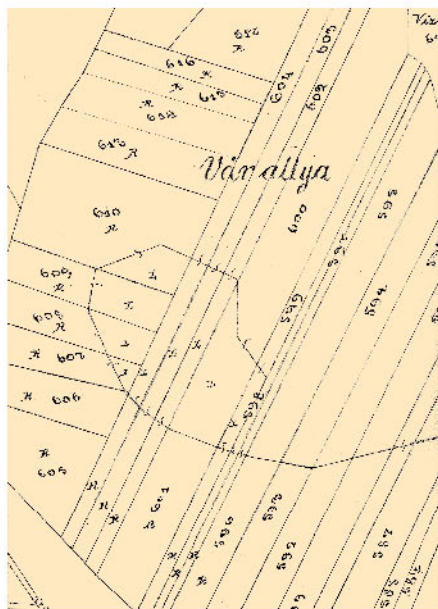
A Baglyas-kő esetében is ezek a folyamatok formálták ki a mai felszínt. A kőzettani különbségek abban nyilvánulnak meg, hogy a mélyben fekvő magmakamrából a felszín felé törő folyékony, izzó kőzetanyag az említett vulkáni csatornában (diatréma) kihűlve bazalttá alakult, egy keskeny, közel henger alakú bazalttestet formálva, amely a külső erők lepusztító munkájának sokkal jobban képes volt ellenállni, mint azok a környező üledékek, amelyekbe belenyomult. Az üledékek tehát lassan, de folyamatosan letarolódtak, miáltal a bazaltos kitérés – hasonlóan a közeli Salgó

és Somoskő bazaltkibukkanásaihoz – fokozatosan kipreparálódott. Az utolsó néhány százezer év, a pleisztocén kor második fele, amit népszerűen „jégkorszaknak” szoktunk nevezni, különösen elősegítette ezt a kiesztergálódást.

A Kárpát-medence ekkor ún. periglaciális, azaz jégkörnyéki terület volt, amit az elő-

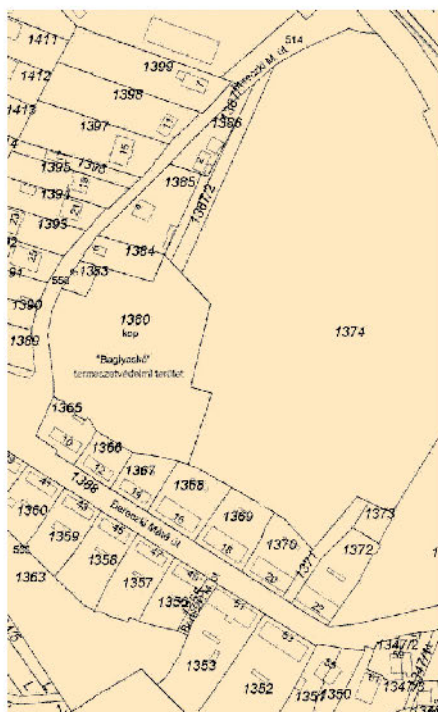
Henger alakú bazaltkúp (B. A.)

◀ 2. ábra. Birtokviszonyok a XIX. sz. végén. Az 1876-os kataszteri térképen jól kirajzolódik a Baglyas-kő sziklatömbje: a merdek domboldalt legelőként hasznosították. A „nadrágszjiparcellás” művelés nyomai a mai napig láthatók a területen.

renyomuló jég nem fedett be. Az éghajlat állandó változása, főként a hideg-száraz és a meleg-nedves időszakok váltakozása jellemezte. Előbbi esetben jelentős volt a kőzetek fagyás-olvadás okozta aprózódása, míg utóbbi esetében a bőséges csapadék, az erős lefolyás jelentős eróziós folyamatokkal járt, letakarította a felszínről a kevésbé összecsimentált és a hidegebb időszakokban felaprózódott kőzeteket. A „keményebb” bazaltból felépülő kürtökitöltés tehát látszólagosan „kiemelkedett” a „lazább” kőzetekből felépülő környező üledékekből; valójában persze csak kevésbé gyorsan pusztult, mint környezete.

A mai felszín kialakulásában azonban az elmúlt alig egy évezred során az antropogén, azaz az ember tevékenysége eredményezte hatások is nagy szerepet játszottak. A rövid ideig tartó bazaltbányászat, valamint az egykori vár építése is erősen átalakította a területet, majd ezt még fokozta az utolsó száz év során a felszín alatti szénbányából származó meddő kőzetek szétteretése. Mindezek a felszín elegyengetését eredményezték, így ma a Baglyas-kőt körbevevő térszín mindenképpen erősen átalakított, jelentős részben mesterséges felszínnek tekinthető. A korábbi szántók és rétek helyét ma közpark foglalja el, az egykori legelők pedig a természetvédelmi terület részét képezik (2. és 3. ábra).

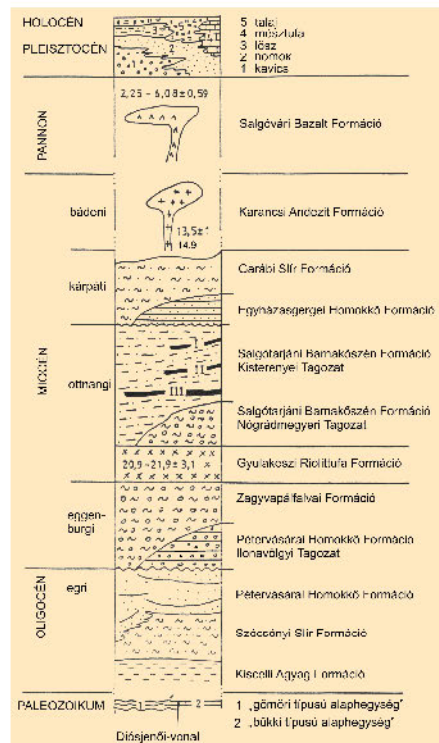
◀ 3. ábra. Birtokviszonyok napjainkban (2010-es ingatlan-nyilvántartási térkép másolata). Egy évszázaddal korábban a környék még lakatlan volt. Az 1975-ben védetté nyilvánított Baglyas-kőt ma délről és nyugatról is házak ölelik körbe. A terület beépítése a szénbányászat felfutásakor kezdődött meg, amikor is bányászkolóniák létesültek, illetve sorházak és családi házak épültek. A Bereczki Máté út felső végén, a domboldalon lévő ingatlanok az egykori bányatelken fekszenek.

FÖLDTANI FELÉPÍTÉS

A Baglyas-kő és környéke földtani felépítését meglehetősen pontosan ismerjük, mivel egyrészt fúrások mélyültek le a környékén, másrészt a térségben egykor folyt szénbányászat a felszín alatt 200–250 m-re egy „tomográfias felvétel” adott a területről, és végül, de nem utolsósorban a felszínen tanulmányozható a látványos, kétágú bazaltkibukkanás. Mint a 4. ábrán látható, a mélyben megtalálható a mintegy 400–450 millió éves „kristályos alaphegység”, amire közvetlenül sokkal-sokkal fiatalabb rétegsorok települnek; azok alapján tudjuk az utolsó 20–25 millió év történéseit felvázolni.

22–25 millió évvel ezelőtt sekélytengeri üledékképződés folyt a területen. Olyannyira kisvízi volt, hogy a lapos, széles parti zónában az árapály mozgatta áramlások és a hullámzás alakította a tengervíz alatti homokdűnéket. Az egykori homokos üledék idővel több száz méter vastagságú homokkővé alakult, és egy benne feldúsult vastartalmú szilikátásványról a „glaukonitos homokkő” elnevezést kapta (Pétervásárai Homokkő Formáció). A kőzet porózussága, lyukacossága miatt vizet tároz (5. ábra), a fúrásból 83 m-es vízszintsüllyesztéssel 400 liter vizet lehet kitermelni percenként, ami Salgótarján ivóvízellátásában is szerepet játszik. Bár a homokkő a természetvédelmi területen nem kerül a felszínre, de a környéken több helyen bányászták, mint lábatazkövet, aminek több szép alkalmazását láthatjuk Salgótarjánban (pl. a Megyeháza kerítése).

19–22 millió évvel ezelőtt fokozatosan visszahúzódott a tenger és a szárazra került területeken hatalmas kiterjedésű folyóvölgyek alakultak ki, amelyek sodorvonalában kavics, árterületein homok és tarkaagyag

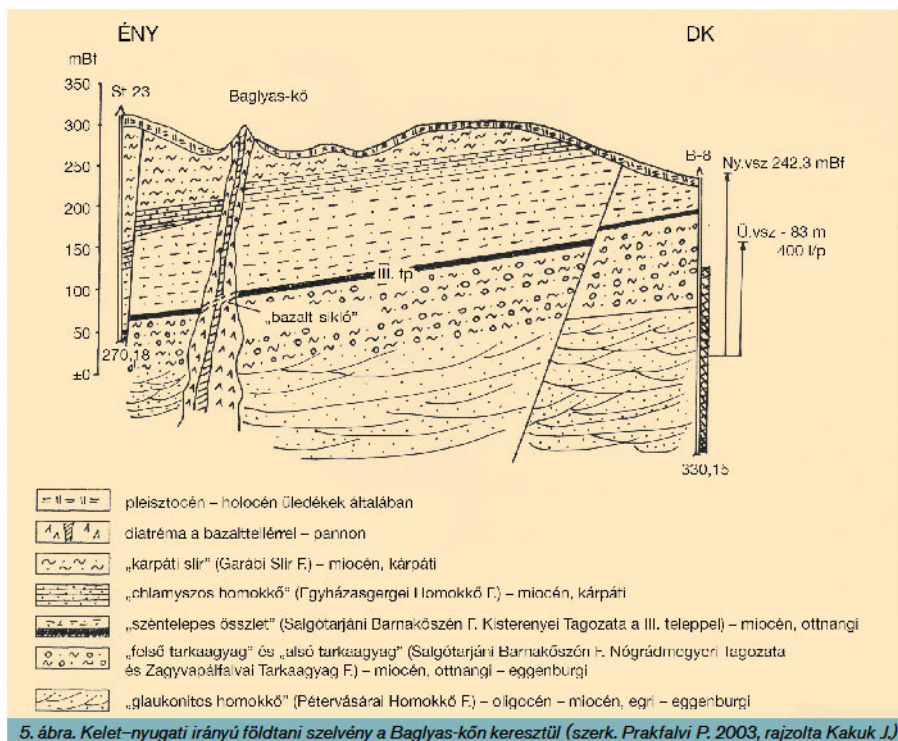
4. ábra. Baglyaskő és környékének elvi rétegtani felépítése (szerk. Prákalvi P. 2003, rajzolta Kakuk J.)

ülededett le. A mai Baglyas-kő területe az ún. Etesi-árok része volt, aminek egyik jellegzetessége, hogy nem található meg benne az az „alsó-riolittufa” (Gyulakeszi Riolittufa Formáció), amely a Novohrad–Nógrád Geopark két igen kiemelkedő jelentőségű földtani bemutatóhelyéről (Ipolytarnóc, Kazár) egyébként nagyon jól ismert, ezért a 4. ábrán látható rétegek közül az „alsó” és a „felső-tarkaagyag” összeolvad. A természetvédelmi területen kívüli bányákból kitermelt kavicsot utépítési anyagként, a tarkaagyagot pedig tűz- és saválló anyagként használták. A salgótarjáni Pécskő út végén ebből a rétegsorból kerültek elő annak a megkövesedett fatörzsnek a darabjai, amit a fogadóépület előtt állítottak ki (6. ábra).

18–19 millió évvel ezelőtt fokozatosan újra víz alá került a terület, először édesvízi, majd sósvízi mocsárban széntelepek keletkeztek,

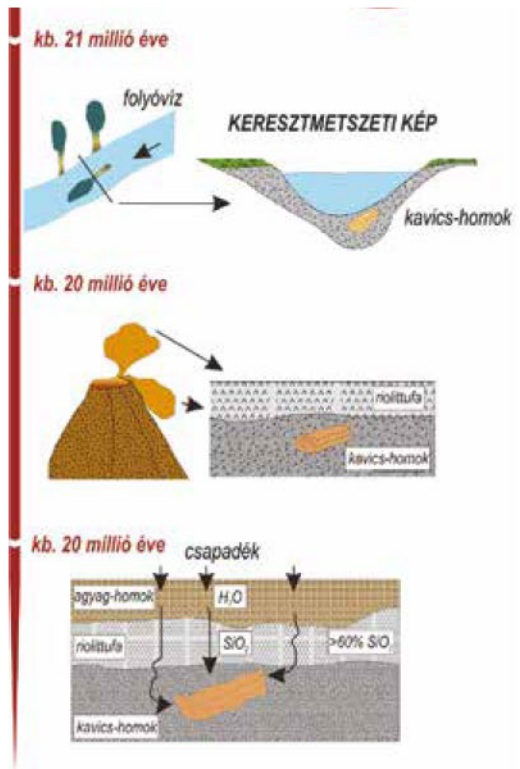
amit sekélytengeri üledékek fedtek be („szén-telepes összlet”, Salgótarjáni Barnakőszén Formáció).

A Nógrádi-szénmedence általában 3 telepes kifejlődésű, de az említett Etesi-árok másik jellegzetességeként itt csak az alsó, ún. III. széntelep fejlődött ki. Átlagban 1,2 m vastag, fűtőértéke 14 650–18 420 kJ/kg (3500–4400 kcal/kg). A Baglyas-kő alatt mintegy 200–250 m-es mélységben fejtették az 1900-as évek elején. Mint a 7. ábra mutatja, ezt a széntelepét törte aztán át a természetvédelmi terület fő látványosságát jelentő sziklatömböt létrehozó vulkáni működés lávacsatornája, miközben a kettő érintkezésénél természetes koksz keletkezett. Az ábrán az is látható, hogy a szén kitermelése következtében körülbányászott vulkáni test – hasonlóan a felszíni megjelenéséhez – hengeres, kerekded keresztmetszetű.

15–18 millió évvel ezelőtt tovább mélyült a tenger a területen, először homokkő („chlamyszos homokkő”, Egyházasgergei Homokkő Formáció), majd egészen mélyvízi finomszemű üledék („kárpáti slír”, Garábi Slír Formáció) keletkezett. Bár ezekre további üledékek települtek, azok még a bazalt vulkanizmust megelőző időszakban lepusztultak.

2–6 millió évvel ezelőtt bazaltos kőzetanyagú robbanásos és lávaöntő vulkánok kezdték meg működésüket a környéken (a fogadóépület előtt láthatjuk is a bazalt egy oszlopos változatát a Somoskőről). Közülük a Baglyas-kő kőzettömbje a fiatalabbak közé tartozik (K/Ar [kálium/argon] módszerrel meghatározott abszolút kora 3,5–3,8 millió év). Ma a felszínen látható bazalttömb valójában egy kisebb vulkán magmakamráját a felszínnel összekötő vulkáni csatornának (diatréma) kiesztergálódott része. Felszíni átmérője 80–90 m, az említett szénbányászati áttörésnél pedig 150 m, utóbbiról a benne haladó ún. „bazalt sikló” (azaz a bazaltban kialakított, nem szintben haladó bányavágot; 5. és 7. ábra) tanúskodik. A bányászathoz kapcsolódó térképek alapján az is megállapítható, hogy a csatornakitöltés a vízszintessel megközelítőleg 75°-ot zár be, vagyis nem függőleges helyzetű, mint várnánk. A több tíz kilométeres mélységben elhelyezkedő magmakamrákból nagy sebességgel tört a felszín felé a megközelítőleg 1200 °C hőmérsékletű magma, ami az áttört, felszakított

6. ábra. A megkövesedett fatörzsek keletkezése (szerkesztette Prakfalvi P., Böcső A.)

közetek darabjaival keveredve egy törmelék szerkezetű anyagot alkotott.

A szórt törmelékekből a kürtő körül alakult sáncszerű vulkáni kúp lazább szer-

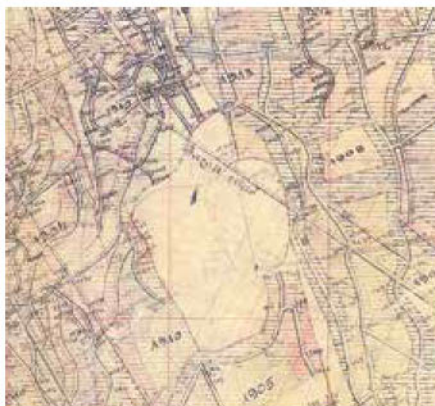
A Fogadóépület előtt elhelyezett megkövesedett fatörzsek (B. A.)

kezete miatt napjainkra lepusztult. A vulkáni működés végső fázisában egy 1–3 m vastag hasadékba még újra benyomult a bazaltos magmaanyag, egy bazalttelért hozva létre, aminek anyagát azonban kibányászták, vagyis a Baglyas-kő jellegzetes „kétágúsága” emberi beavatkozásra alakult ki.

A bazaltkibukkanástól eltekintve a természetvédelmi terület felszínét egyrészt néhány százéves üledékek, valamint egykori (foszszilis) és jelenkori talajok borítják, másrészt szénbányák meddőhányóinak anyaga fedi, ami lassú égéssel vörös salakká „nemesedett”.

A terület érdekessége még, hogy a látogatóközpont bekerített részének délkeleti részén egy forrás fakad, ami valószínűleg a vízzáró „kárpáti slír” és a völgykitöltő fiatal üledékek határán tör a felszínre.

7. ábra. A bazalt áttörésének kerekded formájú metszete (sraffozatlan rész). A Nógrádi Szénbányák Vállalat egykori térképe; az évszámok a bányászat idejét jelölik, a párhuzamos vonalak a vágatokat.

A kürtőben felnyomuló magma az áttört, összetöredezett kőzetek anyagával keveredve a képen látható kaotikus szerkezetet hozta létre (P. P.)

Dr. Bartkó Lajos

Geológus, a földtudomány
kandidátusa
(Zólyombrézó, 1911.
– Budapest, 1988.)

Miskolcon érettségizett, majd a budapesti tudományegyetemen földrajz–természetrajz szakon folytatta tanulmányait. Itt szerzett tanári oklevelet 1936-ban. 1937-től a tudományegyetem Földtani Intézetében volt díjtalan gyakornok, 1939-től tanársegéd, később adjunktus, majd osztálygeológusi beosztásban dolgozott. 1949-ben a Szénbányászati Trösztnél helyezkedett el főgeológusként. 1956-ban a Szénbányászati Minisztériumba került.

1958–60-ban az Országos Földtani Főigazgatóság osztályvezetője volt. 1960–1971 között a Nógrádi Szénbányáknál a bányaföldtani kutatásokat vezette mint főgeológus. 1971-ben vonult nyugdíjba, ezután a Földtani Intézetnél működött szakértőként. A Magyarhoni Földtani Társulat titkára volt.

Munkásságának középpontjában a triász és harmadidőszaki üledékes területek térképezése állt; e tevékenysége közben tárta fel Sóshartyánban 1948-ban a később Jodaqua néven palackozott gyógyvizet.

Öslénytani és rétegtani kutatásai közül a legjelentősebb az ipolytamóci kövületlőhely feltárása. Munkásságát Koch Antal-émlékéremmel ismerték el.

Salakbánya a védett terület szomszédságában (B. A.)

A Baglyas-kővel szomszédos Károly-akna korabeli képeslapon

A látogatóközpont helyén álló egykori bányakolóniákból származó építőanyag (Cs. S. K.)

BAZALTÜREGEK

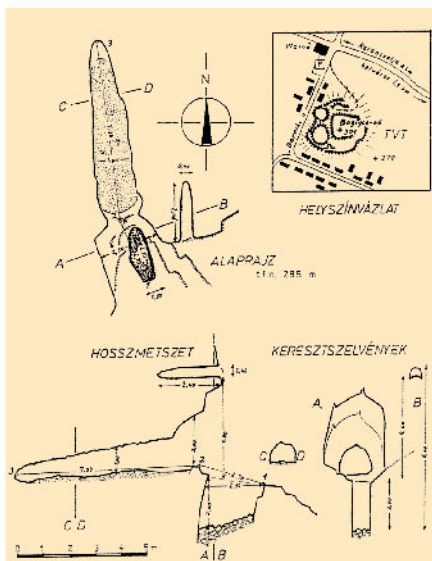
A Baglyas-kő sziklatömbjének meredek déli oldalában, 272 m-es tengerszint feletti magasságban (13 m-rel a csúcs alatt) barlangok találhatóak (8. ábra).

Legszembetűnőbb az alsó vízszintes folyosó. Ez 3,5 m magas, 2,5 m széles szádával indul, de 2 m után már csupán 1–1,2 m magasságú és 1,5 m szélességű, csupán guggolva járható folyosóvá szűkül. A folyosó fokozatosan csökkenő szélességgel és egyre alacsonyodó

magassággal 7,3 m hosszán tart 355° irányába. Oldalai, mennyezete a bejárat közelében, az első 2 m-ig sötétszürke, tömött, gömbhéjasan elváló bazaltból állnak. A további „guggolós” részekben salakos bazalt veszi körül a folyosót. A járat alját vékony rétegű poros, köves törmelék borítja. A folyosó belső, hosszabbik része mesterségesnek tűnik, ami abból adódik, hogy a korábban még szűk természetes üreget kitégítették. Az 1700-as évek elején Radványi

Az alsó vízszintes üreg (B. Cs.)

8. ábra. A baglyas-kői bazaltüregek hossz-, ill. keresztmetszései (Felmérte: Eszterhás István és Kovács Árpád, 1987)

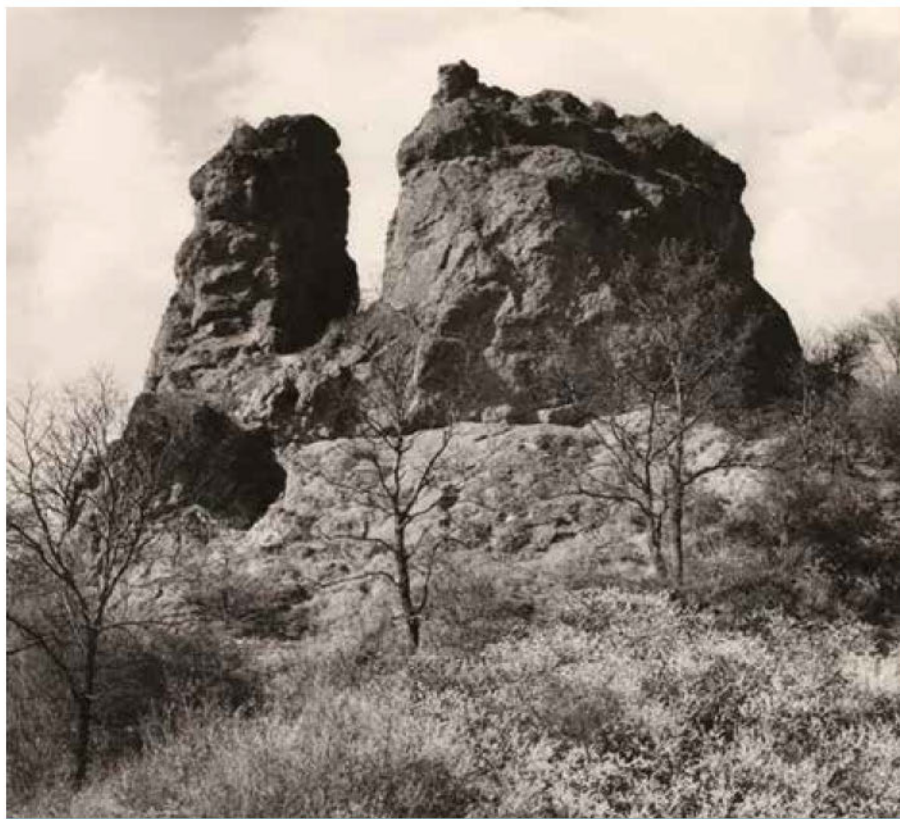
A bejárat előtti akna (B. Cs.)

Ferenc, a megye első monografikusa ezeket az üregeket még mesterségesnek vélte, és kialakításukat azzal magyarázza, hogy ebben rejtették el „vagyonkájukat” a környékeliek. A barlangok azonban természetes eredetűek, bár minden valószínűség szerint a történelmi időkben az emberi tevékenység azokat kissé még bővítette.

A rendszer második tagját az alsó vízszintes folyosó bejárata előtti akna jelenti. Ez az akna egy megnyúlt, ovális keresztmetszetű képződmény. A hosszabbik tengely 175° – 355° irányú és 2,3 m, a kisebbik tengelye 0,8 m. Feltűnő, hogy a hosszabbik tengely iránya megegyezik az alsó vízszintes folyosó és a hegy csúcstömbjét átszelő bevágódás irányával. Az aknát sötétszürke tömött bazalt veszi körül, az aknabéli felületének nagyobb hányadán kb. 1 cm vastagságú, világosszürke, okkeres és fehér ásványi bekérgeződés látható, amely valószínűleg forró vizekből vált ki, azaz hidrottermális eredetű. Az akna mélysége jelenleg 2 m, de alján vastagnak tetsző köves törmelék van, így eredeti mélysége bizonyára lényegesen nagyobb.

A rendszer harmadik tagja az alsó vízszintes folyosó szádájának aljától 4 m-rel magasabban és 2 m-rel keletebbre (jobbra) van. Ez egy 40 x 40 cm-es félköríves metszetű, 2,4 m hosszú, észak felé tartó, csak kúszva járható, vízszintes cső. Falai salakos bazaltból, alja törmelékből áll. A három tagból összetevődő barlanggyüttes hossza 12,7 m. Megközelítése óvatosságot kíván, de bejáráshoz felszerelés nem kell, lámpa is csak a belső szűkebb helyek részleteinek megfigyelésére szükséges.

A Baglyas-kő bazaltüregjei valószínűsíthetően összetett keletkezésűek. Az akna és az alsó vízszintes folyosó bejárati része a forró gőzök és oldatok feszítő és oldó tevékenysége révén alakult ki. Erre utalnak az akna ásvány-bekérgeződései és a vízszintes folyosó szádáját körülfogó lávabazalt gömbhéjas elválásai. Az akna és az alsó vízszintes folyosó valószínűleg szerkezeti (tektonikus) eredetű, melyet később mállás és utóvulkáni hatások

Archív felvétel a sziklaüregről (1920-as évek)

(9. ábra) módosítottak. Ez utóbbi elképzelés abból adódik, hogy az akna, a folyosó iránya nemcsak egymással egyezik, hanem azonos a csúcson levő lávaáttörés és hasadék irányával is. A kompakt sötétszürke bazaltból álló telér szétfeszítette a korábban megszilárdult vöröses salakos bazaltot, és e határfelületen a tektonikus töréshez hasonló jelenség jelentkezett. A telér és a salakos bazalt határán alakultak ki a gőz- és gázkifúvások, melyek mind az akná, mind a vízszintes folyosót legalább részben kialakították. Szlovákiai kutatók véleménye szerint az üregek kialakulását elsősorban a salakos bazaltba zárt homokkőzárványok (xenolitok) fokozottabb mállása okozta. Létezik olyan elmélet is, mely

a barlangok keletkezését a nedves környezettel hozza összefüggésbe: a felszabaduló gőz a hígán folyó magmában hólyagokat képzett, melyek az erózió és (valószínűleg) a kőbányászat révén kerültek a felszínre. A barlangok bazalttal való egykorúságát igazolják a hólyag körüli koncentrikus elválású felületek.

A bazaltüregek összetett keletkezésének másik összetevője lehet a kompakt bazaltból álló telér és a salakos bazalt határánál tapasztalt kőzetminőségeket elválasztó síkok, melyeket az utóvulkáni gőz- és gázfeláramlás még inkább elválasztott egymástól. E síkok mentén a salakos bazaltban levő homokkőves zárványok üregesedést okozva fokozottan mállottak. Ez nagyjából megegyezik a szlo-

vákiai kutatók genetikai elképzelésével, de a barlangalakulásban csak másodlagos szerep tulajdonítható ennek. Ilyen módon alakulhattak ki az alsó, nagyobb és a felső, kisebb vízszintes járatok.

Az összetett keletkezés harmadik összetevője pedig az emberek üregtágítása, mely az alsó vízszintes folyosót tette – ha guggolva is – járhatóvá. Ez utóbbi azonban sajnos hozzájárulhatott a vízszintes folyosó előterében levő akna feltöltéséhez.

A barlangokban igazi képződmények nincsenek, csak a bazalt ásványai és az alapkőzetből felragadott zárványok láthatók a barlangok, illetve az előtér falában. Fél cm-es nagyságú olivin- és augitcsomók és jókora oligoklász-földpátdarabok, valamint kvarc- és homokkőzárványok találhatóak a bazaltban.

A Kővár barlangcsoportja Nógrád megye azon kevés barlangjainak egyike, melyek bazalt alapkőzetben alakultak ki (10. ábra).

A barlangok (B. Cs.)

10. ábra. Nógrád megye barlangjainak felszíni védőterületei (Bócsó Anita)

NÖVÉNYTANI JELLEMZÉS

A védett terület és a látogatóközpont kertjének növényzete meglehetősen régi időktől emberi behatások alatt áll. Erről tanúskodik az Osztrák–Magyar Monarchia II. katonai felmérésének térképe (XIX. század vége; 11. ábra) is, mely a vár körül rétek jelenlétét mutatja, magán a bazaltsúcson pedig kicsiny cserjés vagy erdős folt meglétét. A még napjainkban is közkézen forgó térképekről az is kiderül, hogy a terület keleti, mélyebben fekvő részén a közelmúltig üzemi terület feküdt. A Kővár területéről először 1925-ben végzett kutatásai alapján Dornay Béla publikált botanikai adatokat. Jelzi többek között a borjúpázsit (*Anthoxanthum odoratum*), a közönséges medvetalp (*Heracleum sphondylium*), a piros

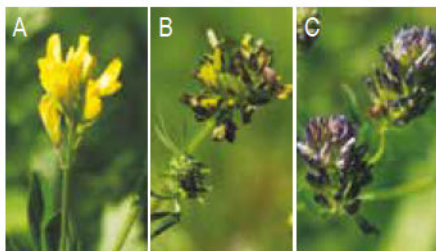
A látogatóközpontból kilépve másodlagos száraz gyept figyelhetünk meg. (S. G.)

gólyaorr (*Geranium sanguineum*) és a réti iszalag (*Clematis integrifolia*) előfordulását.

Jelenleg a látogatóközpontból kilépve zavart, esetleg egykori szántók helyén regenerá-

11. ábra. Baglyaskő környéke (piros karika) a II. katonai felmérés (1850 táján) térképlapján (A) és napjaink légi fényképén (B)

A sárga virágú sárkereplucerna (A) és a mélykék virágú takarmánylucerna (C) közötti állandó keverék (hibrid) faj az átmeneti virágszínű homoki lucerna (B). (S. G.)

lódott, ún. másodlagos száraz gypetet figyelhetünk meg. Ennek jellemző növényfajai részben zavarástűrő fűfajok, mint a franciaperje (*Arrhenatherum elatius*) vagy az árva rozsok (*Bromus inermis*), részben pedig taposástűrő gyomnövények, mint a nagy útifű (*Plantago major*) vagy az angolperje (*Lolium perenne*). A növényvilágban roppant elterjedt hibridi-

A vár keleti oldalának gyepejében gyakori az országosan szórványos előfordulású ernyősvirágzatú faj, a tömjénillat. (S.G.)

záció (azaz fajok közti keveredés) jelenségét is megfigyelhetjük ebben az élőhelyben: a sárga virágú sárkereplucerna (*Medicago falcata*) és a mélykék virágú takarmánylucerna (*Medicago sativa*) közötti állandó keverék a szennyes-sárga virágszínű homoki lucerna (*Medicago × varia*).

Ahogy kezdünk felkaptatni a váromhoz, főképp annak nyugati oldalán ízelítőt kaphatunk abból a természetközeli gyepekből, amely az egykor itt létezett legelőket jellemezte. Ez egy kétszikű fajokban gazdag felszáraz gyepe, amelynek jellemző fajai a ligeti zsálya (*Salvia nemorosa*), az olasz harangvirág (*Campanula bononiensis*), a töviskés imola (*Centaurea spinulosa*), vagy a szórványos előfordulású tömjénillat (*Libanotis pyrenaica*).

Közvetlenül a vár alatt, elsősorban a keleti és délkeleti oldalon, jellegzetes lösznövényzet töredékére akadhatunk. Olyan fajok adnak itt egymásnak találgát, amelyek a löszkibukknások tipikus zavarástűrő növényei. Ezek közé tartozik a hosszú, gyapjasan selymes füzérű erdélyi gyöngyperje (*Melica transsilvanica*), valamint közeli rokona a prémes gyöngyperje (*Melica ciliata*), amely néhány méterrel felette, a sziklafalon integet neki rövidebb füzereivel és a közönséges borkóró (*Thalictrum minus*), melynek apró, szélbeporzású virágaiból kicsüngenek porzói.

A gyepe és az erdő közé ékelődött töviskés cserjés, amelynek tipikus cserjefajai a kökény (*Prunus spinosa*), az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) és a csíkos kecskerágó (*Euonymus europaeus*), fontos élőhelyet jelent nemcsak számos énekesmadár számára, de itt figyelhetjük meg a sóskaborbolya (*Berberis vulgaris*), a környéken már megritkuló fajsűrű szárú és szabályosan fűrészkes levélszélű bokrait is.

A sziklaszirt körül tipikus kifejlődésű, noha roppant kis kiterjedésű cseres-tölgyest figyelhetünk meg, melyet két tölgyfaj, a csertölgy (*Quercus cerris*) és a kocsánytalan tölgy (*Q. petraea*) ural, alattuk dús cserjeszinttel. Tavasszal egyes korán virágzó fajok, az ún.

Bogláros szellőrózsa (*J. B.*)

Érdekesség a cseres-tölgyesben a magas csukóka (A) és az erdei estike (B) előfordulása (*S. G.*)

geofitonok a fákat és cserjéket megelőzve virágoznak itt, hogy a nyári hónapokra árnyékba boruló talajszinten kihasználják a kora tavaszi napfényes időszakot. Ezek közé tartozik a bogláros szellőrózsa (*Anemone ranunculoides*), melynek sárga virágait csak tavasszal figyelhetjük meg. Nyáron két másik növénytani érdekesség hívja fel magára

a figyelmet ezen az élőhelyen az emléktábla közelében: az apró, szabályos sorba rendeződött, kék-fehér tarka virágú magas csukóka (*Scutellaria altissima*), mely a Medves-vidék bazalt csúcsainak hű kísérője; valamint a torma közeli, lilás virágszínű rokona, az erdei estike (*Hesperis sylvestris*), mely országsgazerte szórványos fajnak számít.

Sziklai növényzet a Baglyaskő sziklaormán (*B. A.*)

A sziklák hasadékaiban és a sziklafelszínen megtelepülő szilikát sziklai növényzet nagyon mostoha környezeti körülmények között él; gyakorta kell szembenéznie erős széllel, perzselő nappal és az éltető víz hiányával. Nem is csoda, hogy több itt élő faj mestere a víz visszatartásának vagy a kiszáradás tűrésének. Előbbiket képviseli a borsos varjúháj (*Sedum acre*), melynek májusban sárgán virágzó kis telepeit könnyen felismerhetjük később is a növény húsos, vizet raktározó ún. pozsgás levelecskéiről. Utóbbi csoportot egy árnyas hasadékokba húzódozó piciny páfrányfaj, az aranyos fodorka (*Asplenium trichomanes*) képviseli.

Ha lesétálunk a terület keleti részén lévő forráshoz, akkor az abból induló patak mentén – az egykori üzemi terület helyén

– egy most formálódó mocsári növényközösség képét láthatjuk. Noha még számos, romterületeken előforduló gyomnövény (pl. siskanádtippán, csattanó maszlag, fehér libatop) nagy számban jelen van, a patakocsksa kiszélesedő részeire bekerült a deréce veronika (*Veronica beccabunga*) és a póleveronika (*Veronica anagallis-aquatica*), a patakmentét a sédkender (*Eupatorium cannabinum*) és a vízi peszérce (*Lycopus europaeus*) kíséri, de növekedésnek indult már néhány törékeny fűz (*Salix fragilis*) is. Mindemellet ez a kicsiny élőhely is jól jelzi a hazai vizes élőhelyek sérülékenységét, mert a tájidegen feketéllő farkasfog (*Bidens frondosa*) – mely fekete bibircses terméseinek végén lévő két, szigonyyszerű képletével kapaszkodik ruhánkba – már itt is megjelent!

Vizes élőhely a terület keleti részén (B. A.)

ZOOLÓGIAI JELLEMZÉS

A terület állatvilága a környező területével megegyező, általánosan a gyakoribb, széles előfordulású fajokkal jellemezhető. A szárazgyepek legjellemzőbb gerinctelen fajai az egyenesszárnyúak (*Orthoptera*) képviselői, melyekre a változatos színű imádkozó sáska (*Mantis religiosa*) példányai vadásznak. Gerincesek közül leggyakrabban a zöld gyík (*Lacerta viridis*) példányaival találkozhatunk, ezek fiatal példányai jelentik fő táplálékát a vipérára emlékeztető megjelenésű rézsiklónak (*Coronella austriaca*).

A felszáraz gyepervirágtengere számos rovarfajnak szolgál táplálékforrással, ezek legfeltűnőbb képviselői a nappali lepkék. Az első tavaszi napokon megjelennek a nappali pávaszem (*Inachis io*), c-betűslepke (*Polygoniac-album*), hajnalpírlepke (*Anthocharis cardamines*) és citromlepke (*Gonepteryx rhamni*) egyedei. Később a „káposztalepke”-ként összefoglalt fehér színű repce- és répalepkék (*Pieris napi*, *P. rapae*) és az egymáshoz igen hasonló megjelenésű boglárkalepkék, mint az ezüstös-, csillogó- és Ikarusz-boglárka (*Plebejus argus*, *P. argyrognomon*, ill. *Polyommatus icarus*).

Nyár közepére a szemeslepkék válnak dominánssá, mint a fekete-fehér tarka sakk-táblalepke (*Melanargia galathea*) és fehér-öves szemeslepke (*Brintesia circe*), valamint a barnás színű nagy (*Maniola jurtina*) és közönséges ökörszemlepke (*Aphantopus hyperanthus*). Nappal repülő éjjelilepke a virágok előtt kolibriszzerűen lebegve táp-

Imádkozó sáska (J. M.)

Rézsikló (J. M.)

Galagonya-krétalepke (J. M.)

Európai fecskefarkúpillangó (J. M.)

lálkozó kacsafarkú szender (*Macroglossum stellatarum*).

Hazánklösz- és homokvidékeinek jellegzetes faja az öves tavasziaszoló (*Lycia zonaria*). Nevéhez méltóan március első napjaitól április közepéig repülnek hímjei és keresik fel a szárnyatlan nőtényeket. Lárva elsősorban zsálya (*Salvia*) és ürüm (*Artemisia*) fajokon

fejlődik. Előfordulási értékét növeli, hogy hegyvidékeinken ritka, vagy nem található meg. A gyepek gazdag talajlakó faunájának köszönhetően a vakond (*Talpa europaea*) erős populációjának jelei vakondtúrás formájában állandóak a területen.

A tövises cserjések leggyakrabban szem elé kerülő madárfaja a töviszúró gébics

Nagy ökörszemleple nőténye (J. M.)

(*Lanius collurio*), míg a citromsármány (*Emberiza citrinella*) jelenlétét jellegzetes éneke árulja el. Hazánk néhány valódi pillangófajának egyike, az európai kardoslepke (*Iphiclides podalirius*); lárvája kökényen fejlődik. A dísznövényként ültetett kerti gyöngyvesszőn (*Spiraea vanhouttei*) láthatjuk a nagy fehérsávosplepke (*Neptis rivularis*) egy-egy példányát.

A cseres-tölgyes erdőfolt talajszintjén gyakori az éti csiga (*Helix pomatia*), illetve Salgótarján kertvárosi részeihez hasonlóan megtalálható a kerti csiga (*Cepaea hortensis*) is. A nagy bőrfutrinka (*Carabus coriaceus pseudorugifer*) szintén ezen az élőhelyen fordul elő. Elsősorban szaporodási időszakban találkozhatunk a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) figyelemre méltó egyedeivel. A madárfauna a kicsiny terület miatt viszonylag szegényes; jellemző fajai a fekete- és énekes rigó (*Turdus merula* & *T. philomelos*), a szén-

Közönséges vakond (J. M.)

Kerti csiga (J. B.)

Öves tavasziaszarló (Sz. E.)

Nagy szarvasbogár (J. B.)

cinege (*Parus major*), az erdei pinty (*Fringilla coelebs*). Téli időszakban olyan különleges vendégek is megjelennek, mint a csonttollú (*Bombycilla garrulus*), a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*), a fenyőrigó (*Turdus pilaris*) és a keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*).

A kialakulóban lévő mocsári növényzet is több értékes faj szaporodóhelyéül szolgál. A palakék ékesboglárka (*Cupido alceas*) nagyobb folyóinkat övező lápos, mocsaras élőhelyein elszórtan található, tápnövénye a réti here (*Trifolium pratense*). Európai jelentőségű lepkefaj a lórom (*Rumex*) fajokon fejlődő nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), melynek megőrzésében hazánkra nagy felelősség hárul, hiszen Nyugat-Európából több felé kipusztult vagy a kipusztulás szélére sodródott, népesebb állományai a Kárpát-medence belső területeiről ismertek. A 2011-es év értékes adata volt a haris (*Crex crex*), melynek egy hímje megközelítőleg egy hétig szólt a területen.

A nagy tűzlepke egyik tápnövénye a juhsóska (J. M.)

Nagy tűzlepke (J. B.)

Erdei béka (J. M.)

Az újonnan létesített vízfelületek jellegzetes rovarfajai a levéllábú szitakötő (*Platycnemis pennipes*) és alaposhasúacsa (*Libellula depressa*). Kétéltűek közül peterakási célból keresik fel a tavacskákat az itt gyakoribb zöld varangyok (*Bufo viridis*) és a ritkább erdei békák (*Rana dalmatina*) példányai, míg a kecskebékák (*Rana esculenta*) jellemzően vízi életmódot folytatnak. Esős idő közeledtével különleges hangja árulja el a zöld levelibéka (*Hyla arborea*) jelenlétét.

Az épületek jellemző fészkelő madarai a barázdabillegető (*Motacilla alba*) és a házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros gibraltarensis*). Távoli kontinensek inváziós képviselői a nyugati levéllábú-poloska (*Leptoglossus occidentalis*) és a harlekinkatica (*Harmonia axyridis*), melynek telelőhelyre vonuló példányai tömegesen lephetik el az épületeket, lakásokat. A környék nagyvadállományáról sok mindent elmond a vaddisznó (*Sus scrofa*) rendszeres előfordulása a bekerített területen.

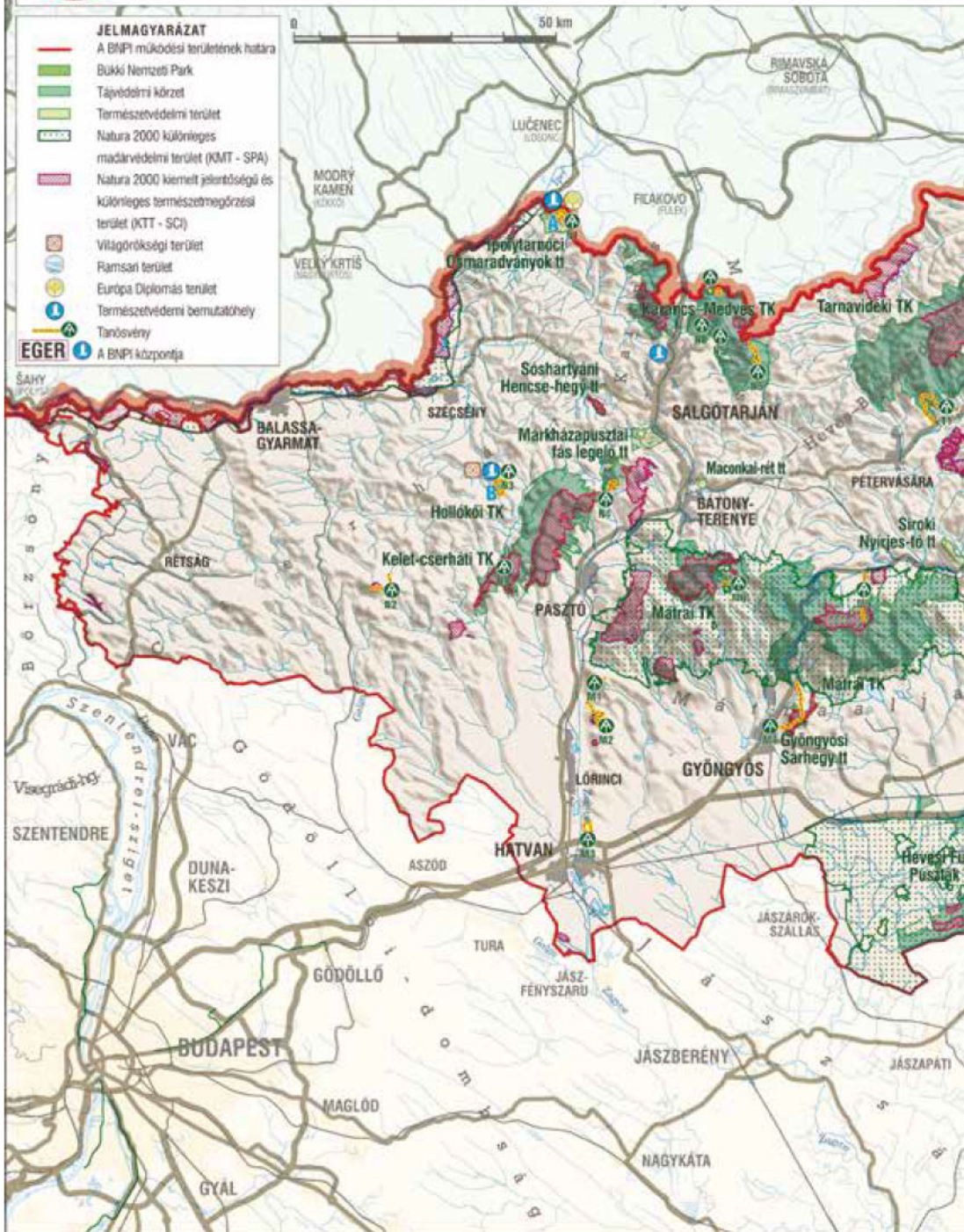
Zöld levelibéka (J. B.)

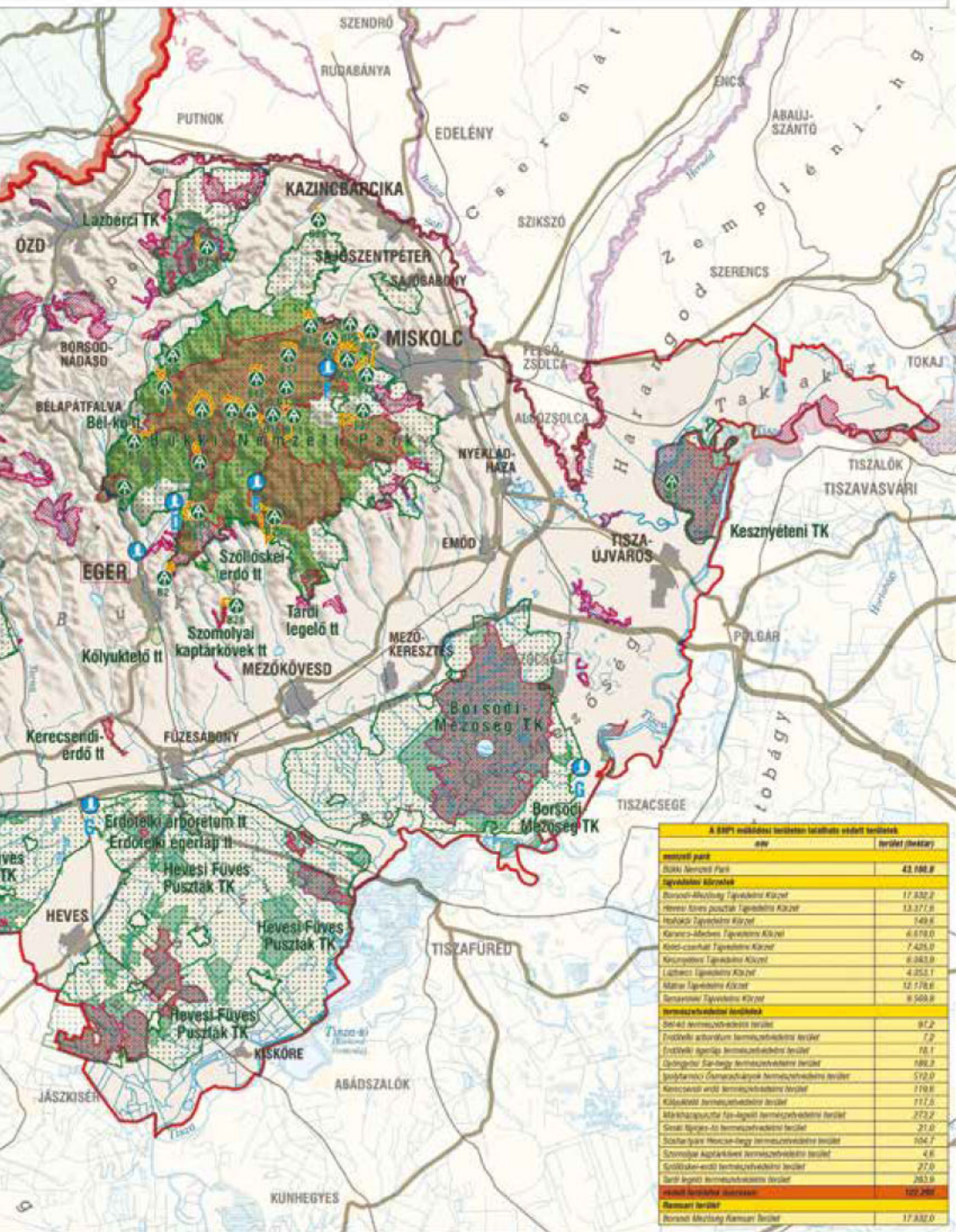
A BÜKKI NEMZETI PARK IGA

JELMAGYARÁZAT

- A BNPI működési területének határa
- Bükk Nemzeti Park
- Tájépdelmi körzet
- Természetvédelmi terület
- Natura 2000 különleges madárvédelmi terület (KMT - SPA)
- Natura 2000 kiemelt jelentőségű és különleges természetmegőrzési terület (KTT - SCI)
- Világörökségi terület
- Ramsari terület
- Europa Diplomás terület
- Természetvédelmi bemutatóhely
- Tanösvény
- A BNPI központja

ZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETE

A BOP-i működési területen található védett területek

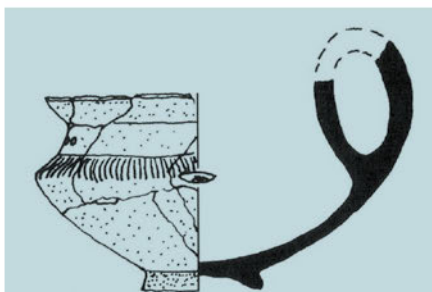
nev	terület (hektár)
menedék park	
Büki Menedék Park	43.088,9
Tapogatóhely körzetek	
Borsodi-Mézősegi Tapogatóhely Körzet	17.332,2
Hevesi füves puszták Tapogatóhely Körzet	13.177,6
Hódmező Tapogatóhely Körzet	749,6
Károlyi-Mézősegi Tapogatóhely Körzet	6.679,0
Késznyéti Tapogatóhely Körzet	7.429,0
Középszeleki Tapogatóhely Körzet	6.943,9
Lászlói Tapogatóhely Körzet	4.353,1
Márai Tapogatóhely Körzet	12.778,6
Szomolyai Tapogatóhely Körzet	9.569,9
Természetvédelmi emlékhelyek	
Sajó-Ési természetvédelmi terület	97,2
Füzesabonyi természetvédelmi terület	7,9
Füzesabonyi ártéri természetvédelmi terület	18,1
Lászlói ártéri természetvédelmi terület	186,3
Lászlói szőlőtermesztés természetvédelmi terület	519,0
Károlyi-Ési természetvédelmi terület	719,6
Károlyi-Ési természetvédelmi terület	717,3
Mézősegi természetvédelmi terület	272,2
Sajó-Ési természetvédelmi terület	21,0
Sajó-Ési természetvédelmi terület	254,7
Szomolyai kaptárkövek természetvédelmi terület	4,6
Szomolyai-Ési természetvédelmi terület	27,0
Sajó-Ési természetvédelmi terület	383,9
Összes terület összesen	109.294
Remont terület	
Borsodi-Mézősegi Remont terület	17.332,0

A RÉGMŰLT TÖRTÉNETE

A régmúlt történetéről igen kevés információ áll rendelkezésre, ezért a viszonylag szerény régészeti adatokra kell támaszkodnunk (12. és 13. ábra). Amit biztosan tudunk, hogy Salgótarján területén a legkorábbi régészeti leletek a neolitikumból (i. e. 5000) származnak. Csiszolt kőeszközöket találtak a közeli Pécskőn és Baglyasalján.

A főleg állattartással és földműveléssel foglalkozó késő rézkori (i. e. 3200 tájékán) péceli avagy bádeni kultúra telepeit jellemzően magaslatokon találjuk. A magasabb térszínnek könnyebb védhetősége megmagyarázza, miért választották ezek a népek a dombokat, hegycsúcsokat lakóhelyül. A kutatók a Pécskő 544 m magas bazaltcsúcsának keleti részén és a 301 m magas Baglyas-kőn is feltárták e kultúra nyomait.

A baglyaskői bazaltkúp északi lábánál kora bronzkori (i. e. 2700 körül) telep terült el. A Pécskőn is bizonyított a lakosság tartós megtelepedése

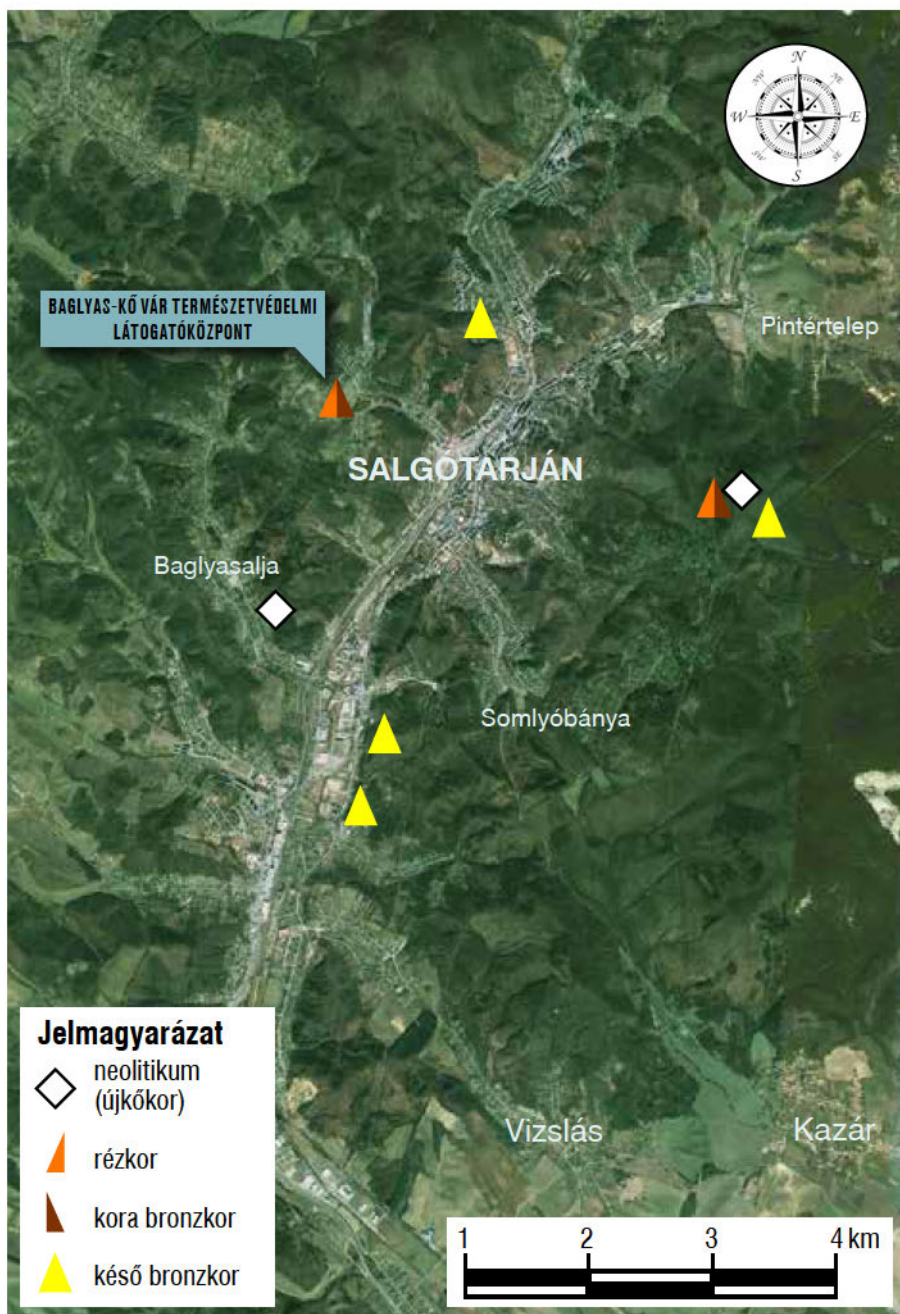
Kihajló peremű, kettőscsonkakúpos testű, gyűrűs talpon álló mély csésze. Késő bronzkori lelet a zagyvapálfalvai temetőből.

A késő bronzkorban (i. e. 1400 körül) jelent meg a környéken a hatvani kultúra, amely szintén a stratégiaileg fontos magaslatokat foglalta el. Pécskői leleteik földművelő-állattartó népességre utalnak. Ekkoriban idegen kultúrájú pásztortörzsek jelentek meg a környező területeken, akik megszüntették az előző korok földműves kultúráját. A pilinyi kultúrának nevezett népcsoport temetőit tár-

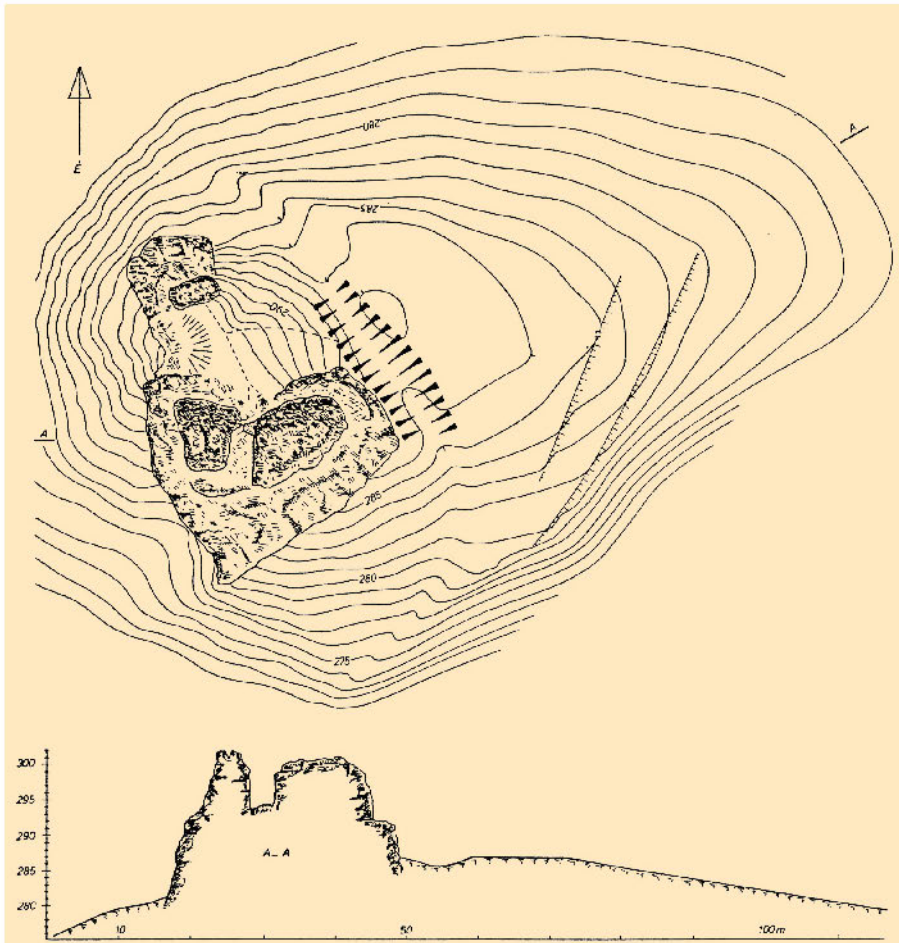
12. ábra. Óskori leletek Salgótarján környékén (szerkesztette: Böcső A.)

11. ábra. Óskori leletek Salgótarján környékén (szerkesztette: Böcső A.)

13. ábra. Óskori régészeti lelőhelyek Salgótarján környékén

14. ábra. Salgótarján-Baglyas-kő felmérése (Nováki Gy. – Sándorfi Gy., 1991)

ták fel a zagyvapálfalvai temetőtől keletre, a salgótarjáni kenyérgyár helyén, illetve erre a korra utaló leletek kerültek elő a Luby-telep építései is.

A vaskorban megfogyatkozott a lakosság, de azt követően sem néptelenedett el a vidék. A honfoglalást megelőzően szkíták, kelták, dákok, rómaiak, vandálok, hunok, gótok, longobárdok, gepidák, avarok, bolgárok lakták a területet. A honfoglalás korában a terület lakottságára vonatkozóan csak

közvetett bizonyítékokkal rendelkezünk. A honfoglaló törzsek letelepedésére utalnak a törzs- és nemzetségneveket mai napig őrző földrajzi elnevezéseink, településneveink, pl. Tarján.

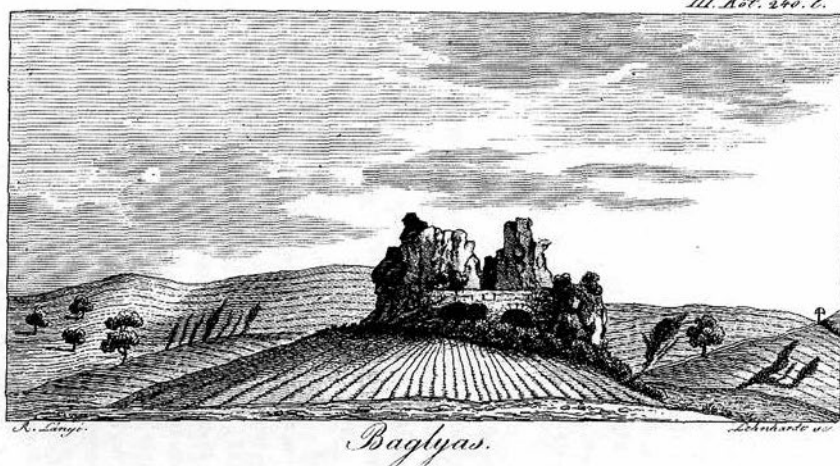
A Baglyas-kő régészeti feltárása még várat magára. Korábban Dornay Béla közzölt adatokat a területről, Nováki Gyula és Sándorfi György kutatása (14. ábra) pedig a középkori várral kapcsolatos ismereteinket gyarapítja.

MIT TUDUNK BAGLYAS-KŐ VÁRÁRÓL?

Mocsáry Antal 1826-ban megjelent Nógrád megye leírásában a Salgótarján környéki négy vár (15. ábra) között Baglyas-kő is szerepel. A vár kapujának romos boltívét Lányi Sámuel rajza alapján Lenhardt Sámuel rézmetszetben örökítette meg. Ez azonban megtévesztő lehet, hiszen már 1327-ben, egy határjárás során is csak erősen megrongálódott falakat láttak. Baglyas-kő várának története szűk 80 évet ölel fel a XIII. század közepétől az 1320-as évekig.

A vár szabálytalan alaprajzú volt. A természeti lehetőségeket kihasználva, építői a vulkáni kürtőben egy kisméretű, ovális alakú

udvartáncsákkal vettek körül. Innen egy téglalap alakú, részben a sziklába vájt, egykor fafödémese helyiség nyílt alagútszerű bejáratral. Későbbi átalakítás eredménye a kőből készült boltozatos kapubejárat, mely az 1200-as évek végén jelenik meg a várak építésénél. Az biztos, hogy Baglyas-kő – méretei alapján – legfeljebb őrség elhelyezésére volt alkalmas, a várúr állandó lakóhelyének nem. A korai váraknál ez egyébként sem volt elsőrendű szempont. Hasonló vár volt a közeli Dánoskő, nem messze Ajnácskötől. 1245-ben keltezett oklevélből tudjuk, hogy a tatárjárás idején a környéken Fülek mellett ez is sikeresen állt ellen az ostromnak. Baglyas-kőt nem említik. Így, feltételezhetően a korábbi ör-

Mocsáry Antal

(Bozók, 1757.

szeptember 18. –

Lapujtő, 1832. május 24.)

Régi nemesi család szülötte. 1790-ben Nógrád Vármegye főszolgabírája lett, 1800-ban főbiztossá választották. Több vármegye (köztük Nógrád) táblabírája volt. 1803-tól a közélettől teljesen visszavonult, s Lapujtőn (ma: Karancslapujtő) telepedett le, kizárólag az irodalomnak és a tudományoknak élt. Ekkor kezdett hozzá (elsőként) Nógrád vármegye monográfiájának megírásához. Az 1826-ban Pesten kiadott négykötetes mű kortársainak elismerését is kivívta: átfogó képet adott a megye természetföldrajzi viszonyairól, történetéről, várairól, településeiről (s azok lakosságáról), továbbá megemlékezett a neves személyekről és családokról is. Munkájának jelentőségét példázza az is, hogy napjaink történészei, természettudósai, kutatói szinte kivétel nélkül hivatkoznak rá, ha Nógrád megye kerül szóba.

Emlékét Karancslapujtőn a róla elnevezett iskolában szobor, a falu temetőjében sírköve őrzi.

helyet, mely a Karancs déli lejtői mentén a Zách-birtokok felől a Tarjáni-medencébe irányuló utat ellenőrizte, az 1240-es évek után alakította át várrá birtokosa, Kacsics-nembeli Illés, illetve fia, Péter. 1265-re már elkészülhetett, mivel egy, István ifjabb király által kiadott oklevél elmondja, hogy mikor Erdélyben harcolt, és vele volt hűséges híve, Illés fia Péter comes, megbízták a Gömör várához tartozó Pouka és Barnabás várjobbágyokat, hogy menjenek és tartsák meg Péter comes hűségén annak – név szerint nem említett – várát. A 13. század végén Péternek öt fiát említik a források. Mindegyik nevéhez várát is kapcsolnak: Mihályhoz Sztrahorát (Nógrádsípek mellett), Mikushoz Hollóköt, II. Péterhez Baglyas-köt, Leustákhhoz és Jakabhoz Somosköt.

A Nógrád középső és keleti részén jelentős birtokkal és várakkal rendelkező Péter-fiak nem maradhattak ki az Árpád-ház fiúági kihalása (1301) után dúló beharcokból sem. Mivel birtokszomszédaik többsége az egyik legjelentősebb tartományúr familiárisa lett, valamint a trónutódlás kérdésében is hasonlóan foglaltak állást, ők is csatlakoztak Csák Mátéhoz. Ez azonban még nem jelentette birtokaik átadását. A kutatók több időpontot említenek arra, hogy mikor kerültek Péter fiainak várai ténylegesen Csák Máté ellenőrzése alá. Az átadásra legvalószínűbbnek az 1310. évlátszik, amikor kiteljesedett a szembenállás Károly Róbert és a tartományurak között. Ez vezetett az 1312. évi rozgonyi csatához. Néhány kutató feltételezése szerint a csata után rövid idővel Nógrádban is sorra estek el a Csák Máté kezén lévő várak. Sőt, hagyományokra alapozva, olyan vélemény is napvilágot látott, hogy a királyi csapatok véres bosszújukban

15. ábra. Kacsics-várak Salgótarjánban

Baglyas-kő vár védőit megcsonkították és elűzték.

Azonban Károly Róbert előbb a gyengébb tartományurakkal számolt le. Csák Máté területei ellen jelentősebb támadás 1320-ban indult. Ebben az évben ostromolták és foglalták vissza a királyhűséges hívei, Debreceni Dózsa és Drugeth Fülöp a Heves megyei Sirokot, a nógrádi Füleket, a gömöri Ajnácsköt. Valószínűleg e hadjárat során került kezükbe Baglyas-kő is. Harcok folyhattak itt is, mivel 1327-ben már csak „locum castrum”-ként, várhelyként említették. Károly Róbert az elfoglalt birtokok jelentős részét, így a Péter-fiakét is, a mellette végig kitartó Kacsics-nembeli Farkas fia Tamásnak adományozta, akit később Szécsényi Tamásként említettek.

A nagyobb birtoktestbe került várak közül, amelyek elvesztették stratégiai funkcióikat, kicsik voltak, vagy éppen annyira megsérültek a harcok során, hogy nem volt gazdaságos a helyreállításuk, háttérbe szorultak. Ez idővel a felhagyásukat eredményezte. Erre a sorsra jutott Baglyas-kő is. A várat kiszolgáló falu pedig Somoskő várbirtok része lett.

Az elhagyott várhoz tartozó településnek kegyetlen megpróbáltatást jelentett a török hódoltság. A felszabadító harcok és az annak következtében megjelent pestisjárvány hatására a falu 1685-ben már lakatlan volt: a megmaradt lakosok a Baglyas-kő fölötti hegygerinc túlsó oldalán, egy biztonságosabb völgyben telepedtek le, megalapítva ezzel a mai Baglyasalját. A várat és környékét ezután már csak szántók, rétek és legelők vették körül.

Baglyas-kőről készült rajz az 1870-es évekből. A kép alatt szereplő Salgó-vár felirat téves.

Archív felvétel az 1910-es évekből

BEMUTATÓHELYEK ÉS LÁTNIVALÓK

A helyiek által Kővárnak nevezett szikla környezetében mára a gazdálkodás megszűnt, környéke újra beépült és napjainkban kiránduló- és kilátóhelyként szolgál. Dornyay Béla 1929-ben írt útikalauzában „a lapos fenekű völgykatlanból impozánsan kiemelkedő Baglyaskővár kettéhasadt bazaltszikláit” mint turisztárványosságot ajánlja a természetjárók figyelmébe.

A látogathatóság feltételei több lépcsőben 2010-re alakultak ki. Biztonságos kilátópontok, információs táblák, sétatutak szolgálják a

Dornyay Béla: Salgótarján és a Karancs-Medves-vidék részletes kalauza (1929)

Dr. Dornyay Béla

geológus
(Keszthely,
1887. március 25 –
Keszthely, 1965. április 5.)

Rózsashegyen kezdte meg tanári pályafutását. Barátjával, Kürti Gyulával 1912-ben megalapították a Liptó Vármegyei Múzeumot. 1913-ban geológiából doktori címet szerzett. 1923-ban került az alakuló salgótarjáni magángimnáziumhoz, mely a mai Madách Imre Gimnázium elődje volt. Első írása Salgótarjánról a Salgótarjáni Almanachban jelent meg 1925-ben. 1932-ben a Balassi Bálint Társaság, majd 1935-ben a salgótarjáni menedékház létrehozásának gondolatát vetette fel. 1933-tól 1944-ig saját kiadásában jelent meg a Salgótarjáni Könyvek sorozat. 1940-ben a keszthelyi múzeum igazgatója lett. 1948-ban nyugdíjba vonult. 1952 és 1954 között a Földtani Intézet geológusa. Három múzeumot alapított: Rózsashegyen, Tatán és Salgótarjában. Több mint 400 könyvet, tanulmányt és cikket írt, többségük a Balatonnal és vidékével foglalkozik. Sok rajznak is a szerzője, ezek nagy része a salgótarjáni múzeum gyűjteményében maradt fenn.

Emlékét Nógrád megyében a róla elnevezett salgótarjáni iskolában szobor, a szintén róla elnevezett turistaház falán emléktábla őrzi.

látogatók kényelmét. 2011-ben a Baglyasalja Barátainak Köre kezdeményezésére emléktábla került kihelyezésre a „700 éves Baglyaskő vára Salgótarján” emlékévként alkalmából. A Baráti Kör tagjai a falu „áttelepülésének napján” az általuk ültetett emlékfát jelző kopjafánál minden évben koszorút helyeznek el.

A bemutatás eszköztárának bővítése érdekében a védett földtani szelvénynek minősülő sziklaalakzat ásványtani kutatása megkezdődött. A kutatás eredményeit a helyszínen kihelyezett információs táblák révén tervezzük megismertetni a látogatókkal.

Mire az Olvasó kézhez veszi ezt a kiadványt, addigra reményeink szerint a védett terület már újabb információs táblákkal gazdagodik. A táblák tájékoztatást nyújtanak Nógrád megye barlangjairól, nyílt karszt területeiről, védett földtani szelvényeiről, továbbá a megye középkori várairól, őskori erődített telepeiről (földvárairól). Természetesen további lehetőségeket is rejt a terület, hiszen egy alapos régészeti feltárás után megvalósulhat egy „arheopark”, mely eredeti helyzetben, természetes helyén nyújt lehetőséget a régészeti emlékek bemutatására. A feltárás eredményeire támaszkodva lehetőség nyílik a lelőhely funkcionális és látványelemekkel történő fejlesztésére, melyek tovább gazdagíthatják a bemutatóhelyet.

A „Kővárat” övező kert a látogatók kényelmének biztosításán túl a természetvédelmi kezelési, oktatási-nevelési és bemutatási feladatoknak is eleget tevő parkerdő szerepét hivatott betölteni.

A kertben mintegy ötven, a Kárpát-medencében őshonos fásszárú növény egyedét tekintheti meg a látogató. A növénykert célja az esztétikai élményen felül a látogatók fajismeretének gazdagítása, illetve az oktatási programkínálat feltételének megteremtése. A növénykert folytonos gazdagítása és gondozása, alakítása még évtizedekre szóló munkát jelent a kezelőnek. Az előtanulmányok alapján végleges állapotában mintegy 200 Kárpát-medencei fa- és cserjefaj fogja a kertet díszíteni.

A jövő természettudósai (J. B.)

Faültetés, Baglyasalja Barátainak Köre (J. B.)

Első látásra talán meglepő: egy volt ipari terület rehabilitációja (B. A.)

Fehér gólya mentése (J. B.)

A kertben található forrás és a hozzá kapcsolódó „vizes élőhely” környezete tökéletesen példázza egy volt ipari terület rehabilitációjának lehetőségeit és feladatait.

A természetvédelmi munka részeként sérült madarak átmeneti otthonát is kialakítottuk.

A madarak gyógyulásuk után visszakerülnek a természetbe. Évente átlagosan 15 faj mintegy 50 egyede fordul meg a központban. Legtöbb feladatot a fiókakori fészkekből való kiesés, valamint jellemzően áramütés miatt idekerült sérült, fokozottan védett fehér gólyák gondozása és repatriálása jelenti.

Az odúlakó madarak fészkelési esélyének megteremtése érdekében a kert több pontjára mesterséges odúk kerültek. Két év tapasztalata alapján az odúfoglalási arány közel 100%-os. Ehhez kapcsolódóan a látogatóközpont – elsősorban kutatási céllal – telente madáretetőt, nyaranta itatókat üzemeltet.

Az Európai Unió Magyarország–Szlovákia határon átnyúló együttműködési programjából épült Baglyas-kő Vár Természetvédelmi Látogatóközpont a több mint 200 m²-es belső és 35 m²-es külső épülettel oktatási és bemutatási célokat szolgál. A belső terekben az óvodás korosztálytól a nyugdíjas szervezetekig bezárólag a társadalom valamennyi rétegének szolgáltatót szervezett programokat.

Sérült vörös vércse (B. A.)

Egerszölyv a madárházban (B. A.)

Varga Ferenc

(Inászó, 1930. –
Salgótarján, 2006)

Erdész fiaként, Salgótarján közelében, egy Inászó nevű kis bányásztelepülésen született 1930. február 15-én. Apa és fia együtt járták az erdőt, mígnem 1944-ben édesapja másfél évre hadifogságba került, így ő lett a családfenntartó. Később kitanulta a vasesztergályos szakmát.

Gyerekkorától kezdődően erősen vonzódott a természethez. Főként a madarak élete iránt érdeklődött. Levelezni kezdett a Madártani Intézet munkatársaival, ahonnan nagyon sok segítséget kapott.

1964 nyarán két vörösbegyfészkekben kakukktojást talált, ekkor fogalmazódott meg benne a gondolat, hogy behatóbban foglalkozik a kakukkok életével. 1965 és 1993 között 694 olyan madárfészket talált, amelyekben kakukktojás is volt. Az évek során számtalan megfigyelésre tett szert a kakukkkal és a gazdamadarakkal kapcsolatban. E megfigyeléseket publikációiban tárta a szakemberek elé. Kakukk-kutatóként határainkon túl is ismerték.

Varga Ferenc a medvesi táj kiváló ismerője volt. A vidék minden rejtett zugát felfedezte, nem csupán a kakukkot, de a többi madárfajt is kiválóan ismerte. Terepi megfigyelései több száz oldalt tesznek ki, immár a magyar madártan eredményeit gazdagítják. Nagy szerepe volt a madárvédelmi ismeretterjesztésben, a megyei napilapokban és a helyi kiadványokban egyaránt örömmel írt a madarokról. 1965-től részt vett a madárgyűrűző munkában is.

A természetvédelem elkötelezett híve volt, szorgalmazta a Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet kialakítását, a medvesi erdők védelmét. Több védett természeti terület védetté nyilvánításának megalapozása fűződik nevéhez.

A kiállítóterekben az Igazgatóság, valamint a Novohrad–Nógrád Geopark természeti értékeit, a kapcsolódó természetvédelmi tevékenységet bemutató kiállítás, illetve Salgótarján természetvédelmi mozgalmainak múltját reprezentáló relikviák kaptak helyet; emléket állítva ezáltal olyan személyeknek, akik a védett természeti területek kialakításának alapjait fektették le. A madarak életét

A Novohrad–Nógrád Geopark kőzeteit bemutató kiállítás (B. A.)

Varga Ferenc ornitológus (archív foto)

kutató Varga Ferenc ornitológus hagyatékát ennek szellemében őrzi és mutatja be a látogatóközpont. Gazdagon illusztrált tablók mutatják be Salgótarján vártörténetét, hiszen a közigazgatási területéhez tartozó várak ehhez bőséggel szolgáltatnak adatot és információt. A természeti értékek bemutatásában nagy hangsúlyt kapott a madárvédelem: odútípusok, fészkek, tablók formájában. A tárgyak és preparátumok jellemzően különböző hatósági eljárások útján mint lefoglalt „bűnjelek” kerültek a tárlókba.

A fedett térben megvalósuló fejlesztések szintén a látogatók és érdeklődők jobb kiszolgálását célozzák. Az informatikai fejlesztéseken túl kiállításra kerül a történelmi Nógrád vármegye hegy- és vízrajzát ábrázoló dombortérkép 1: 80 000-es méretarányban. A dombortérkép az oktató-nevelő munkában nyújtott segítség mellett jelképezi azt a természetföldrajzi összetartozást, mely a szlovák természetvédelem és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság közös munkájában és pályázataiban teljeseedik

Madárfészkeket bemutató kiállítás (B. A.)

Csigagyűjtemény (Cs. S. K.)

Salgótarján

Károly-akna

A Károly-akna ipari létesítményei (archív felvétel)

ki. Jól példázza a közös munkát, hogy ezen kiadvány, amelyet az Olvasó a kezében tart, szintén az európai Unió Magyarország–Szlovákia határon átnyúló együttműködési programja keretében készült el.

A fiatal korosztály számára természetes anyagokból készült játszótér van felnövekvő állapotban. A felnövekvő szó használata azért szükséges, mert a játszótér legtöbb eleme élő növényanyagokkal kerül kialakításra. Szeretnénk, ha a gyerekek természetközeli, vízparti környezetben, fákból és cserjékből álló mászóakák, labirintusok, búvóhelyek között tapasztalnák meg a természetbeni mozgás örömeit.

A látogatóközpont területén kerül kialakításra a „Neves Nógrádi Természet tudósok Panteonja”. A szabadtéri arcképcsarnok első lépéseként 2011-ben elkészült az ipolylitkei (mai: Litke) születésű XIX. századi neves tudós, Borbás Vince botanikus emlékszobra.

A fehér ruskicai márványszobron a Kárpát-medence növényfajainak átfogó leírását meg-

Dr. Borbás Vince

botanikus

(Ipolylitke, 1844. –
Kolozsvár, 1905.)

Szegény családban született. Iskoláit Egerben és Pesten végezte. Először tanársegédként, majd 1872-től 1902-ig Budapesten főreáliskolai tanárként dolgozott. 1874-ben bölcsészdoktorrá avatták; 1880-ban egyetemi magántanári, 1898-ban címzetes egyetemi tanári tituluszt kapott. 1902-ben a kolozsvári egyetemen a növényrendszertan tanára, majd a botanikus kert igazgatója lett. Csak élete végén kapta meg a régen megérdemelt tanszékvezetői állást. Növényteni munkássága rendkívül termékeny volt, 874 dolgozata jelent meg, s mintegy 2000 új növényfaját írt le és nevezett meg, melyek jelentős része ma is érvényes. Rendszertani munkái – legnagyobb a rózsamonográfia – a korszerű származástani eszmék hatását tükrözik. Új gondolatokkal járult hozzá a fajok keletkezésének, a növényátörölések fejlődésének megértéséhez és más rokon kérdések megoldásához. Összegyűjtötte Magyarország nehezen meghatározható növényfajait, jelentős számú endemizmus felfedezőjeként tisztelhetjük.

Emlékét Nógrád megyében a litkei szülői ház helyén emléktábla őrzi, valamint az ő nevét viseli a település egyik utcája. Szülei a helyi temetőben nyugszanak.

Borbás Vince szüleinek sírja a litkei temetőben (J. B.)

Emléktábla Borbás Vince litkei szülőházának helyén (B. A.)

alkotó tudós portréja körül a munkásságához kapcsolódó növények faragott képe látható. A pilisi len (*Linum dolmiticum*), melyet ő irt le elsőként; a Szent István-szegfű (*Dianthus plumarius ssp. regis-stephani*); a bíboros kosbor (*Orchis purpurea*) és a sujtár (*Laser trilobum*), melyek a Karancs oldalában is fellelhetők; továbbá hazai növényeink közül a borostyán (*Hedera helix*), a fekete kökörccsin (*Pulsatilla pratensis ssp. nigricans*), az őszi kikerics (*Colchicum autumnale*) és a Borbás-berkenye (*Sorbus borbasii*) fedezhető fel az emlékművön.

Ezen növények nagy része a Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet területén is megtalálható, s közülük a kökörccsinről is szól Borbás Vince a kikeleti növényvilág csodáit leíró költeményében:

Tavaszkor

„...kezd folydogálni ismét a belezárt csörgő patak,
az élőlények szívében egy-egy reménység fakad.

A hóvirág és a hunyor nem gyözevén várakozni,

Előbújnak a még kopasz vidékek éket adni.

Nemes májfü, kökörccsin és szattyú tavaszt hirdetve

Örömeiben levelét is benn a földben feledte.

Rügyeznek és virágozni készülnek a gyümölcsfák,

S a bogarak, mint szellő, zúgással bezúgják...”

Borbás Vince szobra, Szabó Noémi alkotása (B. A.)

Borbás Vince szobrának leleplezése (J. B.)

Fekete kökörccsin (J. B.)

A Baglyas-kő alatt kitaruló füves terület sátaösvényei mentén, a felnövekvő honos fák között kapnak helyet a nógrádi természet-tudósok emlékművei. A szabadtéri panteon soron következő szobra Kubinyi Ferenc geológus, paleontológus nagyságának állít emléket.

Az emlékmű anyaga ruszkaikai fehér márvány és gyöngyössolymosi homogén, egyszínű riolit. A tudós arcképét ábrázoló dombormű márványba faragva jelenik meg szabályos, csonkakúp alakú, riolitból készített talapzaton, amit olyan szabálytalan alakú, lekerekített hátú nagyobb kötömbök vesznek körül, amelyeken őslénymaradványok utánzatai láthatók, utalva a neves geológus munkásságára.

A panteon további alkotásainak kivitelezése – a forrásoktól függően – szintén csak hosszabb távon tervezhető. Reményeink szerint a látogatók leróhatják majd tiszteletüket Andreánszky Gábor növénytudós (botanikus), Bereczki Máté gyümölcskutató (pomológus), Frivaldszky Imre és Petényi Salamon János állattudósok (zoológusok) előtt.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság a működési területén lévő egy nemzeti park, 9 tájvédelmi körzet, valamint 14 természetvédelmi terület természeti és kultúrtörténeti értékeiről, valamint az itt folyó természetvédelmi tevékenységről tanösvényeken, bemutató- és kiállítóhelyeken ad tájékoztatást, valamint a tájékoztató füzetek, ismeretterjesztő kiadványok, tudományos igényű kötetek révén nyújt ismereteket. A természetvédelmi oktatás, környezeti nevelés céljait különböző tevékenységformák révén valósítjuk meg, melyek sora a szakvezetett túráktól az előadásokon át a felnőtt továbbképzésekig terjed.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság széles körű együttműködésre törekszik a térségben működő oktatóközpontokkal, természetvédő társadalmi szervezetekkel, valamint a helyi lakossággal.

Kubinyi Ferenc

paleontológus
(Videfalva, 1796. –
Videfalva, 1874.)

Jogi tanulmányokat végzett Pesten. Közéleti tevékenysége mellett jelentős időt szentelt a tudományoknak: földtannal, őslénytannal és régészettel foglalkozott. Elsőként végzett régészeti kutatásokat Nógrád megye területén. Az ipolytárnóci megkövesedett fa felfedezésekor sokat tett a leletek megmentéséért, továbbá szorgalmazta a feltárások megkezdését. Ezek eredményeiről 1842-ben számolt be egy tudományos gyűlésen. A Magyarhoni Földtani Társulat alapító tagja volt, és a szervezet elnökeként is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Számos írása jelent meg a geológia, paleontológia és archeológia témakörében; a neves zoológus, Petényi Salamon János munkásságát is méltatta. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé választotta. Hátrahagyott kéziratait az MTA gondozza.

Emlékét Nógrád megyében a szécsényi kastélyban működő, róla elnevezett múzeum őrzi.

A Magyarhoni Földtani Társulat emléktáblája Videfalván (Szlovákia) (G. E.)

Jelmagyarázat

- Fogadóépület
- Védett terület határa
- Szikla
- Barlang
- Kilátópont
- Információs tábla
- Fásszárú gyűjtemény
- Rózsakert
- Szederkert
- Madárház
- Gyíkvár
- Madáretető
- Ivókút
- Forrás
- Játsszótér
- Szobor
- Tavak

A Baglyas-kő Vár Természetvédelmi Látogatóközpont térképe

KISLEXIKON

Comes: Az ispán latin elnevezése, a középkori magyar közigazgatásban ez a tisztség a vármegye első emberét jelentette, akit a király nevezett ki. Tkp. a nyugat-európai grófi cím megfelelője, tágabb értelmezésben felső osztályhoz tartozó, előkelő személyt értettek alatta.

Deráziós völgy: Domsági és középhegységi területek kis esésű, tál alakú völgyei, melyeket lejtős tömegmozgások formáltak. A völgyek enyhe lejtőit és alját lejtőüledékek töltik ki.

Diatréma: Vulkáni csatorna, kiterési csatorna. A földkérget legtöbbször merőlegesen átfúró olyan függőleges cső- vagy nyakszerű lyuk, amelyet vulkáni gázkitörés okozott.

Eróziós völgy: A lejtőn lefutó víztömegek felszint pusztító tevékenysége (erózió) által létrehozott mély völgyek.

Familiáris: Előkelő nemes úr szolgálatába elszegődött szegény nemes, aki védelem és pénzbeli juttatások fejében katonai szolgálattal tartozott urának (hűbéri viszony).

Fumarola: A vulkáni utóműködésnek egy típusa, kb. 200 °C-os gázokat és vizgőzt lehelő kőzethasadék. Az elnevezés a latin „fumus” (=füst, gőz) szóból ered.

Geofiton: Olyan élő erdei növény, mely a talajban hagyma/gumó segítségével telel át. A

geofiton fajok (pl. hóvirág, keltike) még kora tavasszal, a lombkorona záródása előtt kifejlődnek és virágot hoznak, később ugyanis már nem jutnának elegendő fényhez.

Hibridizáció: Fajok közötti keveredés.

Mofetta: A vulkáni utóműködés egy típusa, 0–100 °C közötti száraz szénasavkigőzölgés, szén-dioxid-kiáramlás.

Paleobotanika: Ősnövénytan; kihalt növények rendszertani vizsgálatával foglalkozó tudományág (megkövesedett maradványok, lenyomatok tanulmányozása).

Paleontológia: Őslénytán; a történelem előtti életformák tanulmányozása fossziliák felhasználásával.

Periglaciális: Az eljegesedés határterülete a jégkorszakban; jégkörnyeki terület, melyet az előrenyomuló jég nem fedett be. Állandó éghajlat-ingadozás jellemezte, mely a hideg-száraz és a meleg-nedves időszakok váltakozásában mutatkozott meg (fagyás-olvadás).

Repatriálás: Fogságban tartott állat természetbe történő visszaengedése, mely magában foglalja a visszaszoktatás, visszavadítás folyamatát is.

Slír: Finom szemcséjű agyagos, kőzetlisztes homokkő.

Száda: Az akna vagy táró (itt: barlang) külső nyílása.

Tektonikus eredetű: A földkéreg szerkezeti mozgásai során keletkezett.

Telér: Általában haránt irányú közethasadék, melyet a hegy köztömegétől eltérő ásványi anyagok töltenek ki.

Tomográfia (szeizmikus tomográfia): A Föld mélyének vizsgálata CT (computer tomografia) módszer segítségével. A vizsgálat során hossztengetlyi sorozatfelvétel készül, röntgensugarak helyett szeizmikus hullámokat (mesterségesen keltett rezgéseket) használnak, melyek a felszínre visszatérve ren-

gések formájában észlelhetők és mérhetők. A hullámok sebessége összefüggésben van a közvetítő anyag (terjedési közeg) tulajdonságaival, ez alapján lehet képet alkotni a Föld belső szerkezeti felépítéséről.

Utóvulkáni (posztvulkáni) hatások: a vulkánkitörések megszűnése után tapasztalható jelenségek gyűjtőneve. Lényegében gázszivárgások (pl. mofetták, fumarolák) és hévízforrások, amelyek hőmérséklete és intenzitása az idő múlásával csökken.

Xenolit (zárvány): adott kőzetbe – pl. bazaltba – idegen testként beékelődő (pl. vulkánkitörés során felszakított), attól éles határvonallal elkülönülő kőzetdarab.

Baglyas-kő látképe dél felől (B. A.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Baglyaskő alábányászottsági térképe. Kézirat, MBFH adattár.
- Balogh K. et al. (1966): Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához. M-34-XXXII. Salgótarján. Kiadja a Magyar Állami Földtani Intézet. Budapest, 155 p.
- Bartók L. (1965): Baglyas-kővár geológiai ismertetése és védetté nyilvánítási javaslata. Kézirat, MBFH adattár.
- Bertalan K. (1958): Magyarország nem karsztos eredetű barlangjai. Karszt- és barlangkutatói tájékoztató (január–június). Budapest, p. 18.
- Cs. Sebestyén K. (1997): Salgótarjáni új almanach. Salgótarján, pp. 188–189.
- Cs. Sebestyén K. (1998): Vár alatt, bánya fölött. Baglyasi Füzetek 1. Salgótarján, 158 p.
- Cs. Sebestyén K. (2010): Mit láthatott Baglyaskő vára? Salgótarján, 20 p.
- Dornay B. (1936): Florisztikai adatok Salgótarján és környéke ismeretéhez. Salgótarjáni Könyvek 6. Salgótarján, 13 p.
- Dzsida J. (1944): A Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. nógrádi szénbányászatának története 1868–1943-ig. Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. Bányagazgatósága, Salgótarján. 180 p.
- Dornay B. (1926): A salgótarjáni Baglyaskő. Ifjúság és Élet (1) 11–12., pp. 258–260.
- Eszterhás I. (1987): Jelentés a Medves–Ajnácskői-hegység bazaltbarlangjainak 1987. évi kutatásáról. Kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében. MKBT és BI adattára. Budapest, pp. 162–198.
- Eszterhás I. (1988): Fokozottan védett és jelentős barlangok tudományos kutatását szolgáló kataszteri adatgyűjtés a Medves–Ajnácskői-hegységben. Kézirat az Alba Regia Barlangkutató Csoport Évkönyvében. MKBT és BI adattára. Budapest, pp. 78–125.
- Eszterhás I. (1988): A magyarországi bazaltbarlangok kutatásának eredményei. Karszt és Barlang (I. füzet). Budapest, pp. 15–20.
- Eszterhás I. (1990): Bazaltové jeskyně v Maďarsku. Proceedings of the 4th Pseudokarst Symposium in Podolányi. Praha, pp. 23–27.
- Eszterhás I. (1991): Lávabarlangok. Hegyi Sport (2. szám). Miskolc, pp. 71–74.
- Eszterhás I. (1991): Magyarországi lávabarlangok. Hegyi Sport (3. szám). Miskolc, pp. 25–26.
- Eszterhás I. (1995): Baglyas-kő – Proceedings of International Working Meeting "Preserving of pseudokarst caves". Rimavská Sobota – Salgótarján, p. 126.
- Eszterhás I. (1997): Gőz- és gázkifúvás által alakult csőbarlangok Magyarország lávaközetében. Kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében. MKBT és BI adattára. Budapest, pp. 51–71.
- Eszterhás I. (1998): Durch Fumarola entstandene Rohrhöhlen. Nachrichtenbrief der Kommission über den Pseudokarst (Mai). Isztimér, p. 5.
- Eszterhás I. (1998): Tubelike caves originated by fumarolas. Newsletter. Commission on Volcanic Caves (Nr. 20.). Schimmert, p. 2.
- Eszterhás I. (2000a): A Medves-vidék fumarola- és konzekvenciabarlangjai. Nógrádi Értékekért (I. évf. 1. füzet). Salgótarján, pp. 4–17.
- Eszterhás I. (2000b): Durch Exhalation entstandene Höhlen im Karpatenbecken. Jahresbericht der

- Höhlenforscherguppe Rhein-Main. Frankfurt am Main, pp. 85–95.
- Eszterhás I. (2001a): Exhalációs barlangok a Kárpát-medencében. Tanulmánykötet a Barlangkutatók Szakmai Találkozójáról. Esztergom, pp. 49–54.
- Eszterhás I. (2001b): A Medves-vidék különös barlangjai. Tanulmánykötet a Barlangkutatók Szakmai Találkozójáról. Pécs, pp. 138–149.
- Eszterhás I. (2004): Durch Exhalation entstandene Höhlen im Karpatenbecken. Proceedings of the 8th International Symposium on Pseudokarst. Tpeľy Vrch, pp. 7–13.
- Fancsik J. (1989): Baglyaskővár bazalttömbje, Salgótarján. In Márton F. – Kollár J. – Fancsik J.: Nógrád megye védett természeti értékei. Nógrád Megyei Tanács V. B. Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Osztálya, pp. 44–46.
- Feld I. (2010): A középkori várak kutatása Nógrád megyében. In Guba Sz. – Tankó K. (2010) (szerk.): „Régről kell kezdenünk...”. Studia Archaeologica in honorem Pauli Patay. Régészeti tanulmányok Nógrád megyéből Patay Pál tiszteletére. Szécsény, pp. 217–236.
- Gaál L. – Eszterhás I. (1990): Pseudokrasové jaskyne Cerovej vrchovina. Otázky genézy a rozšírenia. Slovenský kras (28), pp. 71–102.
- Gaál L. – Gaál J. (1995): Strentnutie vulkanospeleologou u madársku. Sinter (Nr. 3.). Liptovský Mikuláš p. 16.
- Gaál L. – Eszterhás I. – Horváth G. (2007): Barlangok. In Kiss G. (szerk.): A Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. Eger, pp. 79–90.
- Gaál L. – Horváth G. (2007): Domborzat, felszínformák, felszínfejlődés, felszínalkatani értékek. In Kiss G. (szerk.): A Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. Eger, pp. 57–78.
- Gönczy S. (2004): Földtani alapfogalmak. Ungvár, 40 p.
- Guba Sz. (2010): A Zagyvapálfalvai temető közöletlen leletei a Kubinyi Ferenc Múzeum gyűjteményében. In Guba Sz. – Tankó K. (2010) (szerk.): „Régről kell kezdenünk...”. Studia Archaeologica in honorem Pauli Patay. Régészeti tanulmányok Nógrád megyéből Patay Pál tiszteletére. Szécsény, pp. 71–93.
- Hámor G. (1985): A Nógrád-cserhádi kutatási terület földtani viszonyai. Geologica Hungarica Series Geologica (22). Magyar Állami Földtani Intézet, 307 p.
- Jugovics L. (1942): Salgótarján és Bärna környékén előforduló bazaltok és bazalttufák. Magyar Királyi Földtani Intézet évi jelentései az 1936–1938 évekről. pp. 957–969.
- Magyar Életrajzi Lexikon. Budapest, 1981
- Mocsáry A. (1826): Nemes Nógrád vármegyének Historiái, Geographiai és Statistikai Esmertetése (I–IV. kötet). Hasonmás kiadás
- Nógrád Megyei Levéltár Nml V. 196. 12255/1935
- Id. Noszky J. (1930): A Nógrád-gömöri bazaltvulkanok. Ifjúság és Élet (5) 14., pp. 326–329.
- Osoray Gy. (1957): Nógrádi bazaltüregek. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató (július–december). Budapest, pp. 37–40.
- Osoray Gy. (1960): Nemkarsztos üregek genetikája magyarországi példák alapján. Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató (január–február). Budapest, pp. 4–15.
- Osoray Gy. (1962): The genesis of non-karstic natural cavities as elucidated by Hungarian examples. Karszt- és Barlangkutató (II. évf.). Budapest, pp. 127–136.
- Prakfalvi P. (2001): Salgótarján, Baglyaskő. Egy robbanásos vulkán lávacsatornájának szerkezete. Kézirat.
- Prakfalvi P. (2003): A Kővár földtani érdekességei. Nógrádi Értékekért (II. évf. I. füzet). Salgótarján, pp. 19–28.
- Prakfalvi P. (2004): Egy diatréma szerkezetben elhelyezkedő iszapzsák barlang. Salgótarján, Baglyaskő. Kézirat, pályamű a Cholnoky Jenő karszt- és barlangkutatói pályázatra. BI adattára, Budapest.
- Prakfalvi P. – Gaál L. – Horváth G. (2007): Földtani felépítés, szerkezeti viszonyok, földtani értékek. In Kiss G. (szerk.): A Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság. Eger, pp. 13–42.
- Radványi F. (1710–1716): Adatok Nógrád megye történetéhez. Kézirat. Nógrád Megyei Levéltár

- Schafarzik F. (1893): Bejelentés a Magyarhoni Földtani Társulat 1893. évi március 1-jén tartott szakülésén „Elkokszosodott barnaszén Salgó-Tarjánról” címmel. Földtani Közlöny (23) 1–3., p. 46.
- Schafarzik F. (1904): A magyar korona országai területén létező kőbányák részletes ismertetése. Magyar Királyi Földtani Intézet kiadványai.
- Stoszek K. (2003): A tervezett Nógrád–Novohrad Geopark által érintett települések helyijelentőségű védett területének leírása. Nógrádi Értékekért (IV. évf. 1. füzet). Salgótarján, pp. 63–64.
- Szentes Gy. (1971): Caves formed in the volcanic rocks of Hungary. Karszt- és Barlangkutató (VI. évf.), Budapest
- Szinnyei J. (1905): Magyar írók élete és munkái. Budapest
- Szirácsik É. (2012) (szerk.): Dr. Förster Kálmának, Salgótarján város első polgármesterének visszaemlékezései. Nógrádi Tudománytár 3. Salgótarján, 348 p.
- Visy Zs. (2003): Magyar régészet az ezredfordulón. Budapest, 486 p.

A szikla „szája” (B. A.)

NÁUČNÉ CENTRUM OCHRANY PRÍRODY HRAD BAGLYAS-KŐ

Prvým krokom v záujme ochrany tejto lokality bolo vydanie rozhodnutia Výkonného výboru Novohradskej župy č. 127/1975, ktoré vyhlasuje za chránené bazaltové teleso s geologickou hodnotou a s rastlinstvom v meste Šalgotárján pod č. 646/hrs z na rozlohe 5384 m². Ochranu a správu majetku lokality od roku 1993 zabezpečuje Riaditeľstvo Národného parku Bükk. V roku 1994 sa plocha v správe Riaditeľstva rozšírila o 2,5 ha nechránenej, ale s lokalitou súvisiacej časti, ktorá dovtedy bola v samospráve mesta. V roku 2010 sa na tejto ploche v rámci programu prihraničnej maďarsko-slovenskej spolupráce vybudovala Náučná lokalita ochrany prírody Baglyas-kő hrad. Budovanie lokality a príľahlej záhrady však pokračuje ďalej, Riaditeľstvo realizuje pešie chodníky, informačné tabule a začalo aj v zakladaní botanickej záhrady, ktorá predstavuje dreviny Karpatskej kotliny.

Lokalita Baglyas-kő, nazývaná aj ako Kővár (Kamenný hrad), predstavuje nápadné, 301 m vysoké osamotené bazaltové skalné bralo, ktoré strmými stenami výrazne vystupuje nad okolitý terén. Z hľadiska geomorfologického začlenenia patrí do pahorkatiny Litke-Etes, ktorá je ohraničená potokmi Dobroda a Ménes od doliny Ipla až k potoku Tarján. Dnešný reliéf územia je výsledkom rôznorodosti horninového podkladu. Vek bazaltového telesa sa stanovil na 3,5–3,8 miliónov rokov.

Bralo Baglyas-kő sa vytvorilo výstupom tekutej žeravej horninovej hmoty z magma-

tickej komory, ktorá vo vulkanickom komíne (diatréme) utuhla vo forme bazaltu, čím sa vytvorilo úzke valcovité teleso. Takto vytvorené teleso bolo odolnejšie voči vonkajším silám, okolité mäkkšie usadeniny preto erózia postupne odstraňovala a bazaltová výplň sa vypreparovala, podobne ako neďaleké skalné bralá Salgó a Šomoška.

V strmej južnej strane skalného brala Baglyas-kő, v nadmorskej výške 272 m (13 m pod vrcholom), sa nachádzajú jaskyne. Najnápadnejšia je spodná horizontálna chodba. Začína otvorom s rozmermi 3,5 m (výška) x 2,5 m (šírka), po dvoch metroch sa však zužuje na výšku 1–1,2 m a šírku 1,5 m a zúženie priestoru pretrváva postupne aj ďalej. Podzemná chodba dosahuje dĺžku 7,3 m. Jej boky a strop pri spodnom otvore do 2 m tvorí tmavosivý celistvý bazalt so sférickou odlučnosťou, v ďalšom pokračovaní chodbu obklopuje troskovitý bazalt. S ďalšími menšími dutinami je celková dĺžka jaskýň 12,7 m.

V okolí skalného brala sa nachádza malá plocha typickej cerovej dubiny, v ktorej dominujú dva druhy: dub cerový (*Quercus cerris*) a dub zimný (*Quercus petraea*) s bohatým krovinným podrastom. Na jar tu kvitnú tzv. geofyty, ktoré predstihnú dreviny a kroviny, ako napr. veternica iskerníkovitá (*Anemone ranunculoides*). V lete tu kvitnú ďalšie dve botanické zaujímavosti: šišiak najvyšší (*Scutellaria altissima*) s modrobielymi kvetmi, ktorý je verným sprievodcom bazaltových výstupov Medvešskej oblasti a je blízkym

príbuzným chrenu a večernica lesná (*Hesperis sylvestris*) s fialovými kvetmi, ktorý sa v celoštátnom meradle považuje za sporadicky sa vyskytujúci druh. Na druhotnú xerothermnú step v okolí brala sa viaže bohatá fauna rovnokrídlovcov (*Orthoptera*), na ktorú s obľubou čiha aj modlívka zelená (*Mantis religiosa*) a jašterica zelená (*Lacerta viridis*). Rôznorodá kvetena polosuchých stepí poskytuje útočisko pre nápadné druhy motýľej fauny. Jej charakteristickými predstaviteľmi sú babôčka pávoooká (*Inachis io*), ktorý sa vyskytuje už skoro na jar, babôčka zubatokrídla (*Polygonia c-album*), mlynárik žeruchový (*Anthocharis cardamines*) a žltáček rešetliakový (*Gonepteryx rhamni*). Neskôr môžeme obdivovať let bielych motýľov mlynárika republikového (*Pieris napi*) a mlynárika repového (*P. rapae*), ako aj navzájom si podobných modráčikov: modráčika čiernoobrúbeného (*Plebejus argus*), modráčika vresoviskového (*P. argyrognomon*) a modráčika obyčajného (*Polyommatus icarus*).

Jazierka na lokalite na jar hromadne vyhľadáva ropucha zelená (*Bufo viridis*) za účelom kladenia vajícok a zriedkavejšie aj skokan štihly (*Rana dalmatina*), kým skokan zelený (*Rana esculenta*), vzhľadom na jeho vodný životný štýl, je stálym obyvateľom lokality.

O osídlení lokality v dávnej minulosti svedčia nálezy štiepaných nástrojov neolitu (5000 pred Kr.) nájdené v blízkosti. Archeologické údaje dokazujú aj prítomnosť pécelskej (alebo bádenskej) kultúry z neskej doby medenej (3200 pred Kr.), resp. pri severnom úpätí bazaltového brala existovalo aj sídlisko v ranej dobe bronzovej. Podrobný archeologický prieskum lokality Baglyas-kő sa však ešte očakáva.

Uprostred 18. storočia na brale postavili hrad. Na základe výskumov Gy. Novákiho a Gy. Sándorfiho pevnosť mohla mať nepravidelný pôdorys. Staviteľia hradu menší dvor obklopili priekopou, odkiaľ sa otvárala obdĺžniková miestnosť pôvodne s drevenou strechou a s tunelovitým vchodom, ktorá bola čiastočne vytesaná do brala. Oblúkovitá brána, viditeľná na kresbách, mohla byť výsledkom neskorších úprav (pri stavaní hradov sa takéto objavujú na konci rokov 1200). Hrad mal krátku životnosť, pretože pramene ho v roku 1327 spomínajú už len ako „locum castrum”, teda miesto hradu.

Popri vecných pamiatkach starodávnych čias je dôležité sa starať aj o duševné dedičstvo, ktoré ponechali prírodovedci historickej Novohradskej župy. Z dôvodu uctenia ich pamiatky bola umiestnená v záhrade náučnej lokality socha botanika Vinceho Borbása z Litky a geológa Ferenc Kubinyiho z Vidinej.

BAGLYAS-KŐ CASTLE NATURE RESERVE VISITOR CENTRE

The land at Baglyas-kő Castle Nature Reserve is protected under Resolution 127/1975. (X.25.) of the Nógrád County Advisory Board Executive Committee. This resolution protects the rocks and vegetation at Baglyas-kő as a conservation site within the city and environs of Salgótarján (topographic no. 646). This geologically significant site is 5,384 m² and has been under the trusteeship of Bükk National Park Directorate since 1993. The land was expanded in 1994 with the addition of another 2.5 hectares, owned by local governments. Baglyas-kő Castle Nature Reserve Visitor Centre was established within the framework of the Hungarian-Slovak Cross Border Co-operation Programme. The visitor centre and its gardens are under constant development, boasting walkways, information boards and a range of plants that are indigenous to the Carpathian Basin.

The 301 meter tall Baglyas-kő – usually called as Kővár – is a singular, attractive overhang of basalt rocks that dominates its surroundings. From geographical aspect the „Baglyas”-stone is situated between Ménes and Dobroda rivers. It is part of the Litke-Etesi small region, and runs along the Ipoly wally until the Tarján stream’s hollow. Its distinctive shape is the result of its slower erosion, as compared with the surrounding sedimentary rocks. The rocks at Baglyas-kő are 3.5–3.8 million years old.

Rock, flowing from the magma chambers cooled down in volcanic pipes (also called dia-

trèmes) and became transformed into basalt, which was more resistant to the forces of nature than the sedimentary rocks, and thus the basaltic filling – just as the basalt extrusions at nearby Salgó and Somoskő – gradually came to the surface.

Caves cut into the south facing slopes, 272 m above sea level (13 m below the peak), the entrance to which is 3.5 m tall and 2.5 m wide, narrowing to a 1–1.2 m tall, 1.5 m wide corridor that stretches back about 7 m. Near the entrance, the interior consists of dark grey, dense basalt, gradually deteriorating to a coarse, slaggy basalt in the interior. Including the two secondary caverns, the entire cave is almost 13 m in length.

The cliff is surrounded by oak trees, predominantly the Turkey Oak (*Quercus cerris*) and the Sessile Oak (*Quercus petraea*), with a thick, rich undergrowth that is typical of volcanic soil. In the spring, tubers, such as the Yellow, or Buttercup, Anemone (*Anemone ranunculoides*) blossom early and the summer brings the blue-white Skullcap (*Scutellaria altissima*), typical of the basalt peaks of Medves-vidék (*Medves country*), and the purple Crantz (*Hesperis sylvestris*) which is in the Mustard Family and can be found sporadically throughout the area. Grasshoppers (*Orthoptera*) abound in the dry grasslands that surround the cliffs and these attract the Praying Mantis (*Mantis religiosa*) and the European Green Lizard (*Lacerta viridis*), which feed on them.

The range of flowering plants in these semi-dry grasslands attract a multitude of beautiful butterflies such as the European Peacock (*Incahis io*) which appears early in the spring, the Comma (*Polygonia c-album*), the Orange Tip (*Anthocharis cardamines*) and the Common Brimstone (*Gonepteryx rhamni*). Later in the year, the region welcomes the Green-veined White (*Pieris napi*), the Small White (*Pieris rapae*) and other butterflies from the Lycaenidae family, which are all quite similar in appearance: the Silver-studded Blue (*Plebejus argus*), the Reverdin's Blue (*Plebejus Argyrognomon*) and the Common Blue (*Polyommatus icarus*).

There are ponds nearby that are favoured springtime spawning sites for the European Green Toad (*Bufo viridis*) and the rare Agile Frog (*Rana dalmatina*). Edible Forgs (*Rana esculenta*) are year-round inhabitants.

Neolithic polished stones from around 5,000 BC have been discovered locally providing evidence of ancient habitation. Archaeological data also supports the existence of Late Copper Age (Baden-culture) settlement from

3,200 BC as well as the Early Metal Age. A full archaeological excavation of Baglyas-kő has yet to be undertaken.

At some point in the mid-13th century, a castle was built on the rock. This was found to have an irregular floorplan, according to the research of Gyula Nováki and György Sándorfi. According to their evidence there once existed a small, oval court with a rampart in the volcanic vent. Overhead, there is the suggestion of a wooden slab, partially cut into the rock providing a tunnel-like entrance. A vaulted entrance may be the result of subsequent reconstruction as this was an uncommon feature of buildings before the end of the 13th century. However, the castle was short-lived. By 1327, it is merely mentioned as a 'local castrum'.

Apart from its historical significance, the spiritual heritage of the site, as indicated by Nógrád County scientists, is also of some importance. In their memory, statues have been erected of Vince Borbás (born in Litke) and Ferenc Kubinyi (born in Videfalva). These may be observed in the garden of the visitors' centre.

ELÉRHETŐSÉGEINK

Baglyas-kő Vár Természetvédelmi Látogatóközpont

Cím: 3100 Salgótarján, Karancs út 78.

Tel./fax: (32) 413-255

E-mail: bnpnograd@chello.hu

Web: www.bnpi.hu

GPS koordináta (EOV): 705264, 307508

GPS koordináta (WGS84): N48° 06' 31,46", E19° 47' 22,28"

Nyitva tartás:

március 1. – október 31.

Kedd–vasárnap, ünnepnapokon: 9.00–16.00

november 1. – február 28.

Kedd–vasárnap, ünnepnapokon: 9.00–15.00

A terület térítésmentesen látogatható. Csoportoknak előzetes bejelentkezés szükséges. Programjainkról bővebb információ a fenti elérhetőségeken kapható.

A SOROZAT EDDIG MEGJELENT FÜZETEI

1. VARÁZSLATOS KARSZTVIDÉK
2. CSEPPKÖVEK, DENEVÉREK, ÓSEMBEREK
3. IPOLYTARNÓCTÓL A LONG-ERDŐIG
4. HOLLÓKÓTÓL A BODROGZUGIG
5. ABAÚJ ÉS ZEMPLÉN TÁJVÉDELMI KÖRZETEI
6. TÁJVÉDELMI KÖRZETEK A TISZA MENTÉN
7. KAPTÁRKÖVEK VÖLGYE
8. EX LEGE VÉDETT ÉRTEKEK
9. SOKSZÍNŰ ÉLŐVILÁG
10. AZ ÖRDÖGTORNYOKTÓL A PATKÓNYOMOS KÖVEKIG
11. A SZALAJKA-VÖLGY: A BÜKK ÉSZAKI KAPUJA
12. THE MAGIC KARST. PROTECTION OF THE NATURAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE BÜKK NATIONAL PARK
13. FROM THE DEVIL'S TOWERS TO THE ROCKS WITH HORSE-SHOE TRACKS
14. KIRÁNDULÁSOK A BAZALTVULKÁNOK FÖLDJÉN. TANÖSVÉNYEK ÉS KÖRNYEZETISMERETI BEMUTATÓHELYEK A KARANCS-MÉDVES ÉS A CSERES-HEGYSÉG TÁJVÉDELMI KÖRZETBEN
15. TÁJBAN ÉLŐ EREDETMONDÁK. JELES KÖVEK, REGÉLŐ HELYEK A BOLHÁD TERÜLETÉN

SOROZATSZERKESZTŐ:

BARÁZ CSABA

ÍRTA ÉS SZERKESZTETTE:

JUDIK BÉLA

LEKTORÁLTA:

DR. HORVÁTH GERGELY

A KIADVÁNY ALAPANYAGÁUL SZOLGÁLÓ ÍRÁSOS ANYAGOKAT ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

BARÁZ CSABA, BÓCSÓ ANITA,
CS. SEBESTYÉN KÁLMÁN,
ESZTERHÁS ISTVÁN,
DR. HORVÁTH GERGELY,
JUDIK BÉLA, LANTOS ISTVÁN,
PRAKALVI PÉTER,
DR. SRAMKÓ GÁBOR,
SZABÓ NOÉMI, DR. SZIRÁCSIK ÉVA

FORDÍTOTTA:

DR. VERMES ALBERT (ANGOL)
DR. GAÁL LAJOS (SZLÓVÁK)

A FÉNYKÉPEKET KÉSZÍTETTE:

BARÁZ CSABA (B. Cs.)
BÓCSÓ ANITA (B. A.),
CSOHÁNYNÉ STOSZEK
KRISZTINA (Cs. S. K.),
GÁL ENIKŐ (G. E.)
JÓÓ MIKLÓS (J. M.),
JUDIK BÉLA (J. B.),
DR. NYÍRI LÁSZLÓ (Ny. L.),
PRAKALVI PÉTER (P. P.),
DR. SRAMKÓ GÁBOR (S. G.),
SZOMBATHELYI ERVIN (Sz. E.)

A TÉRKÉPET SZERKESZTETTE:

BARÁZ CSABA, BÓCSÓ ANITA

KIADJA:

BÜKKI NEMZETI PARK
IGAZGATÓSÁG

FELELŐS KIADÓ:

GRÉDICS SZILÁRD, IGAZGATÓ

NYOMDAI MUNKÁK:

GARAMOND KFT. EGER

GRAFIKA ÉS TÖRDELÉS:

MOLNÁR ZOLTÁN

ISBN 978-963-9817-29-6

EGER, 2013

Magyarország-Szlovákia
Határon Átnyúló Együttműködési
Program 2007-2013

Partnerséget építünk

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

Készült a „Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 HUSK/1101” keretében a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (Eger) által elnyert „Komplex természetvédelmi látogató-tájékoztató rendszer kialakítása a határ menti térségben” című projekt (regisztrációs szám: HUSK/1101/2.2.1/0344) részeként.

A programmal kapcsolatos további információk a www.husk-cbc.eu honlapon érhető el.
Jelen kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.